

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutus

Salla Sykkö

KOTIRAUHA OSANA YKSITYISYYDEN SUOJAA

Opinnäytetyö
Marraskuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2018
Liiketalouden koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä

Salla Sykkö

Nimeke

Kotirauha osana yksityisyyden suojaa

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö käsittelee kotirauhaa osana yksityisyyden suojaa. Työssä käsitellään kotirauhaa perusoikeutena, sekä kotirauhan rikkomista rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Kotirauhalla tarkoitetaan yksilön oikeutta määrätä kodistaan ja siihen liittyvistä suojista ilman että se perusteettomasti estetään. Kotirauhan piiriin kuuluvat kaikki asumiseen tarkoitetut tilat. Työssä käsitellään myös kotirauharikoksia sekä viestintärauhan rikkomista. Työssä on kartoitettu myös rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen edellytyksiä sekä sitä, millä perusteilla kotirauhan suojaan on oikeus puuttua.

Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä on lainoppi. Lainopin tarkoituksena on systematisoida voimassa olevaa oikeutta, ja antaa vastaus kysymykseen, kuinka tiettyssä tilanteessa pitäisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan. Lähteinä opinnäytetyössäni on käytetty aiheeseen liittyviä lakeja, lakien valmisteluaineistoa, tuomioistuinten ratkaisuja ja oikeuskirjallisuutta.

Kotirauhan piiri on todella tulkinnanvarainen, sillä sen sisällölle ei voida antaa tarkkaa määritelmää. Kotirauharikokset sisältävät myös paljon tulkinnallisia ongelmia, jotka joudutaan ratkaistamaan tapauskohtaisesti. Tästä johtuen aina ei voida yksiselitteisesti tulkita, milloin rikoksen tunnusmerkistö täyttyy. Kotirauhan suoja on kuitenkin merkittävä osa yksityisyyden suojaa, ja tästä johtuen tätä oikeutta kotirauhaan suojataan perustuslakitasolla.

Kieli

suomi

Sivuja 52

Asiasanat

perusoikeudet, yksityisyyden suoja, kotirauha, viestintärauha

THESIS
November 2018
Degree Programme in Business
Economics

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author

Salla Sykkö

Title

Invasion of Domestic Privacy

Abstract

This thesis concerns intentional invasion of domestic premises as a part of privacy policy. This thesis handles home invasion as a fundamental right and breaking a home invasion as a sight of criminal perspective. Home invasion is a man right to protect its home with all the safety what belongs on it without it being improperly prevent. Areas that are considered protected domestic premises means all places where a person can live. This thesis handles also crimes of home invasion and breaking a communication peace. Filling on the criminal code and when it is right to break home invasion are also concerning on this thesis.

In this thesis a research method is used the law. The purpose on the legal dogmatics is to systemize the valid right and provide answers for acting in a certain occasion according to the law. As the sources of the study, subject related law, law preparation material, court settlements and judicial literature were used.

The field of domestic privacy is very open for interpretations as specific definitions cannot be given to its contents. Domestic privacy crimes include several interpretative issues which are to be solved individually. Therefore, giving unambiguous interpretations of meeting to requirements for a crime defined by the Criminal Code is not possible. Domestic privacy is, however, a major part of Finland's privacy policy and is therefore protected by the Finland's constitution.

Language

Finnish

Pages 52

Keywords

the basic rights, privacy policy, trespassing, communication peace

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Kotirauha perusoikeutena	7
2.1	Perusoikeudellinen suoja	7
2.2	Kotirauha käsitteenä	8
3	Kotirauhan piiri	9
3.1	Kotirauhan suojaamat paikat	9
3.2	Ketä kotirauha suojaa?	14
4	Kotirauhan rikosoikeudellinen suoja	17
4.1	Kotirauhan rikkomisen tekotavat	17
4.1.1	Tunkeutuminen, salaa meneminen ja harhauttaminen	17
4.1.2	Kätkeytyminen ja jääminen	19
4.1.3	Metelöinti ja esineiden heittäminen	19
4.1.4	Muut vastaavat tavat häiritä kotirauhaa	21
4.2	Törkeä kotirauhan rikkominen	23
4.3	Viestintärauhan rikkominen	26
5	Tunnusmerkistön täyttymisen edellytyksiä	30
5.1	Oikeudettomuus	30
5.2	Tahallisuus	33
5.3	Pakkotila ja hätävarjelu	35
6	Kotirauhan suojan rajoittaminen	36
6.1	Perusoikeuksien rajoittaminen yleisesti	36
6.2	Kotirauhan suojaan puuttuminen	38
6.2.1	Kotietsintä kotirauhan suojaa rajoittavana pakkokeinona	40
7	Pohdinta	44
	Lähteet	51

1 Johdanto

Kodin piirin suojaaminen ulkopuolisilta on kuulunut yksityisyyden perusteisiin muinaisista ajoista asti. Aiemmin kotirauhan suojan rikkomiseen liittyi aina väkivaltaa. Sittemmin kotirauhan rikkomisen kytkemisestä väkivaltaan luovuttiin, ja vuonna 1938 säädettiin nimenomaan häirintää koskeva kotirauhasäännös. (Neuvonen 2014, 107–108.) Vuoden 2000 uudistuksessa (531/2000) kotirauhaa koskevat säännökset nykyaikaistettiin ja selkiytettiin. Säännöksistä poistettiin myös useita tulkintaongelmia, jotka olivat syntyneet muun muassa teknisen kehityksen seurauksena. Kotirauharikossäännöstä muutettiin myös vuonna 2009, jolloin kriminalisoitiin tekstiviestien häiritsevä lähettäminen toisen matkapuhelimeen. Vuonna 2014 lakiin otettiin viestintärauhan rikkomista koskeva uusi säännös RL 24:1a. (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2014, 338, 349.)

Kotirauhan suoja on turvattu Suomen perustuslain (731/1999) 10 §:ssä muun yksityiselämän turvaamisen ohella. Vaikka kotirauha onkin turvattu perustuslaissa, se on kriminalisoitu rikoslain (39/1889) 24:1 §:ssä ja törkeä tekemä 24:2 §:ssä. Myös viestintärauhan rikkominen on edelleen rangaistavaa rikoslain 24:1a §:ssä. Kotirauhalla tarkoitetaan yksilön oikeutta saada asua kodissaan tai muussa asuntona käytetyssä paikassa ilman että siihen puututaan muuten kuin laissa olevan välttämättömäksi katsotun määräyksen nojalla ja yksilön oikeusturvatakeet huomioiden (Ruuska 2007, 16). Kotirauhan tarkoituksena on turvata fyysinen ja tiedollinen suoja niissä tiloissa, jotka ovat yksilön omistuksessa tai hallussa ja joiden tarkoitus on toimia asumis- tai majoittumiskäytössä (Neuvonen 2014, 111).

Kotirauhan suoja valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi, koska se on mielenkiintoinen, ja aina ajankohtainen aihe. Kotirauha osana yksityisyyden suojaa on jatkuvassa muutostilassa, koska perusoikeussuojan on kyettävä vastaamaan yhteiskunnan muutoksiin, ja näin ollen julkisen vallan velvoite kunnioittaa ja suojata kotirauhaa muuttuu koko ajan (Neuvonen 2014, 108). Tästä esimerkkinä voidaan mainita teknologian kehityksen myötä muuttunut rikoslaki, johon lisättiin oma säädöksensä viestintärauhan häirinnästä. Teknologian kehittyessä lisääntyvät myös tavat ottaa yhteyttä toisiin henkilöihin. Näitä yhteydenottotapoja voidaan käyttää myös häirintätarkoituksessa, ja tämä tulee huomioida kotirauharikossäädöksissä.

Työn tärkeimpiä tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössäni ovat: 1) mitä kotirauha perusoikeutena pitää sisällään, 2) mitkä paikat nauttivat kotirauhan suojaa, 3) millä eri tavoin kotirauhaa voi rikkoa, 4) mitä on viestintärauha ja 5) millä perusteilla kotirauhan suojaan voi puuttua. Työssä pyritään antamaan mahdollisimman selkeästi ja laajasti vastaukset näihin kysymyksiin, ja käsittelemään tutkimuskysymykset yksityiskohtaisesti läpi.

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on käytetty lainopillista tutkimusta eli oikeusdogmatiikkaa. Lainopin tarkoituksena on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö käsiteltävässä oikeusongelmassa. Lainopin keskeisimpiä tehtäviä ovat antaa vastaus kysymykseen, kuinka tietyssä tilanteessa pitäisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan, ja oikeusjärjestyksen systematisointi eli oikeuden jäsentäminen. Systematisoinnin avulla oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä keskinäisuuhteista on helpompi hahmottaa kokonaiskuva. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2005, 13–14.) Tässä työssä on selkeästi huomattavissa voimassa olevan oikeuden systematisointi. Työhön on koottu oikeudellisista lähteistä kotirauhaa koskevat säännökset, ja pyritty niitä jäsentämällä luomaan lukijalle selkeä käsitys kotirauhan suojasta, ja antamaan vastaukset käsillä oleviin tutkimuskysymyksiin.

Tässä opinnäytetyössä on pyritty käyttämään lähteitä mahdollisimman monipuolisesti ja oikeuslähdeopin mukaisesti. Oikeuslähdeopin avulla täsmennetään oikeuslähteiden keskinäisiä suhteita jakamalla ne velvoittavuutensa mukaan vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin (Karhu 2003, 792). Vahvasti velvoittavina lähteinä työssä on käytetty aiheeseen liittyviä lakeja. Heikosti velvoittavina lähteinä on käytetty lainvalmisteluaineistoa ja tuomioistuinten ratkaisuja. Työssä on käytetty oikeuskäytäntöä havainnollistavina esimerkeinä. Oikeuskäytännön tarkoituksena on helpottaa lukijaa ymmärtämään paremmin mitä esimerkiksi erilaiset käsitteet pitävät sisällään, ja miten voimassa olevaa oikeutta on käytännössä tulkittu. Sallittuina oikeuslähteinä työssä on käytetty oikeuskirjallisuutta.

2 Kotirauha perusoikeutena

2.1 Perusoikeudellinen suoja

Perusoikeudet ovat Suomen perustuslain perusoikeusluvussa määritellyjä oikeuksia, jotka kuuluvat jokaiselle. Hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp, 5) mukaan perusoikeudet ovat perustuslaissa säädettyjä yksilölle kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia. Täten perusoikeuksilla tarkoitetaan sellaisia oikeuksia, jotka erottuvat muista oikeuksista siten, että ne ovat yksilön kannalta erityisen tärkeitä. Perustavanlaatuisuudella on keskeinen sisällöllinen edellytys jonkin oikeuden kutsumiselle perusoikeudeksi. Koska perustuslaki on tavalliseen lakiin nähden normihierarkkisesti ylemmänasteinen ja sen muuttaminen on tavalliseen lakiin nähden vaikeampaa, perusoikeudet nauttivat niin sanottua ”korotettua muodollista lainvoimaa”. Tämä on selväpiirteisillä ero perusoikeuksien ja tavallisten oikeuksien välillä. (Hallberg, Karapuu, Ojanen, Scheinin, Tuori & Viljanen 2011, 63–64.)

Suomen perustuslain 1 §:ssä on mainittu kolme perustavanlaatuista arvoa: ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaaminen sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa. Perustuslain säännös yksilön oikeuksien ja vapauden turvaamisesta korostaa perusoikeuksien keskeistä asemaa maamme valtiosäännössä. Valtion kannalta ajateltuna perusoikeuksilla on olennainen merkitys oikeusvaltion tunnusmerkkeinä, joihin sisältyy vaatimus kansalaisvapauksien ja oikeusturvan takaamisesta valtiosäännössä. Yksityisen ihmisen näkökulmasta suurta merkitystä on sillä, että henkilö voi entistä useammin suoraan vedota perusoikeuksiinsa. Perusoikeuksien selkeä määrittäminen auttaa yksilöä hahmottamaan oikeutensa ja asemansa suhteessa julkiseen valtaan, yhteiskuntaan ja ympäristöön. (Hallberg ym. 2011, 29–30.)

Perusoikeudet kuuluvat luonnollisille henkilöille heidän elinaikanaan (HE 309/1993 vp. 5). Fyysisten henkilöiden suoja koskee pääasiassa Suomen lainkäyttöpiirissä olevia ihmisiä. Suomen kansalaisten osalta perusoikeussuoja koskee myös ulkomailla oleskelevia suomalaisia. Heillä voi olla esimerkiksi omaisuutta Suomessa, ja tämä varallisuus on perustuslaissa turvatun omaisuuden suojan piirissä. (Saraviita 2011, 125.) Kaikille kuuluva perusoikeussuoja ilmenee

suoraan Suomen perustuslain perusoikeussäännösten kirjoitustavasta. Perustuslaissa on esimerkiksi säädetty, että ”jokaisen” yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Osa perusoikeussäännöksistä on puolestaan kirjoitettu kiellon muotoon. Tästä esimerkkinä mainittakoon, että perustuslain mukaan ”ketään” ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Lähtökohtana on se, että perusoikeudet kuuluvat jokaiselle huolimatta esimerkiksi henkilön iästä, sukupuolesta, kansalaisuudesta tai yhteiskunnallisesta asemasta. (Hallberg ym. 2011, 89–90.)

2.2 Kotirauha käsitteenä

Suomen perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Kotirauha on siis perustuslaissa taattu perusoikeus, ja se kuuluu yksityiselämän suojan piiriin. Yksityiselämän piiriin kuuluu yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumistaan. Rikoslainsäädäntö on perinteinen keino, jolla yksityiselämä on pystytty konkreettisemmin suojaamaan. (HE 309/1993 vp. 53.) Perustuslain sisältämä valtiosääntöoikeudellinen kotirauhan käsite on periaatteessa riippumaton muun lainsäädännön käsitteistöä. Siten esimerkiksi rikosoikeudellinen kotirauhan käsite voi ulottuvuudeltaan hieman poiketa perustuslain kotirauhakäsitteestä. (Hallberg ym. 2011, 400.) Kotirauhan suoja perusoikeutena määrittelee kuitenkin suurelta osin sen, miltä osin kotirauhaa tulee suojata rikosoikeudessa ja kuinka muussa lainsäädännössä kotirauhaa voidaan rajoittaa. Rikosoikeudellinen suoja-ala voi olla hieman laajempi, mutta ei kapeampi. Suoja-alasta ei ole olemassa sellaista käytäntöä, jonka perusteella sen voisi ehdottomasti määritellä. (Neuvonen 2014, 110.)

Hallituksen esityksessä (HE 184/1999) on todettu, ettei kotirauhan sisältöä voida tarkoin määritellä. Sen kuitenkin katsotaan merkitsevän fyysistä turvallisuutta, yksityiselämää koskevien tietojen salassapitoa sekä suojaa ulkopuoliselta häiriöltä ja tarkkailulta. (HE 184/1999 vp, 6.) Kotirauhan suojan tarkoituksena taas on suojata kotirauhaa ja yksityiselämää kotirauhan piirissä muiden oikeudettomalta häirinnältä, sekä suojata kotirauhan piirissä olevien henkilöiden henkilökohtainen koskemattomuus ja turvallisuus (PeVL 36/1998 vp, 2). Kotirauhalla tarkoitetaan

lähinnä henkilön oikeutta määrätä kodistaan ja siihen läheisesti liittyvistä suojusta ilman, että se perusteettomasti estetään. Yksilöllä on itsemääräämisoikeus kotinsa suhteen, ja kotirauhaa rikkoo henkilö, joka yksilön tahdon vastaisesti tunkeutuu yksilön fyysiselle alueelle. (Ruuska 2007, 49, 51, 54.)

Kotirauhan piirin ydinalueena on hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp. 53) mukaan henkilön asunto, mutta suoja sinänsä ulottuu laveammalle. Kotirauhaa on luonnehdittu myös rauhantilaksi, joka vallitsee kotirauhan piiriin kuuluvissa kohteissa. Kotirauha on yksilölle kuuluva oikeus, joten kyse on yksilön oman tahdonvallan alaisesta olotilasta. Kotirauhassa on siis kyse siitä, että yksityisyydestään kiinni pitävä henkilö asettaa itsensä ja muiden väliin kiellon olla tulematta hänen alueelleen. (Ruuska 2007, 53–54.) Kotirauha siis turvaa fyysisen ja tiedollisen yksityisyyden suojan niissä tiloissa, jotka yksilö omistaa tai joita hän hallitsee, ja joiden tarkoitus on toimia yksityisinä tiloina majoitus- tai muussa vastaavassa käytössä (Neuvonen 2014, 111).

Kotirauhaa käsitteenä on vaikea määritellä siitä syystä, että kotirauha osana yksityisyyden suojaa on jatkuvassa muutostilassa. Perusoikeussuojan on kyettävä vastaamaan yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin, ja tästä johtuen julkisen vallan velvollisuus kotirauhan suojan turvaamiseen muuttuu jatkuvasti, eikä tämän johdosta voida antaa yksiselitteistä määritelmää kotirauhan suojan käsitteelle. Esimerkiksi muutama vuosi sitten korkein oikeus ei ratkaisussaan rinnastanut tekstiviestin lähettämistä puhelinsoittoon. Tämä johti rikoslain muutokseen, koska tekstiviestien ei katsottu kuuluvan niihin tapoihin joilla kotirauhaa voidaan häiritä, vaikka perusoikeussuojan kannalta tekstiviesti aiheuttaa saman haitan kuin puhelukin. (Neuvonen 2014, 108–109.)

3 Kotirauhan piiri

3.1 Kotirauhan suojaamat paikat

Rikoslaisissa määritellään kotirauhan suojaamat paikat. Näitä paikkoja ovat muun muassa asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotelli-huoneet ja teltat. Lain mukaan myös asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden

yksityisaluetta olevat pihat ja niillä sijaitsevat rakennukset kuuluvat kotirauhan suojaamiin paikkoihin. (24:11 §.) Asunnot kuuluvat kotirauhan suojan piiriin huolimatta siitä, asuuko asunnossa sen omistaja vai vuokralainen. Soluasunnoissa kotirauha kattaa asuinsolujen lisäksi myös yhteiset tilat. Lakiteksti tai esityöt eivät ota kantaa siihen, kuinka suuri piha-alue voi olla, jotta se edelleen kuuluisi kotirauhan suojan piiriin. Arviointi tehdään näissä tilanteissa tapauskohtaisesti. Muun muassa aidoilla ja erilaisilla istutuksilla on merkitystä, kuten myös sillä, miten piha-alueen rakennukset on sijoitettu suhteessa asuinrakennukseen. (Frände ym. 2014, 338–339.)

Hallitus on esityksessään (HE 184/1999 vp, 37) listannut tarkentavasti kotirauhan suojaamia paikkoja, joita ovat myös esimerkiksi asuntovaunut ja -autot, rekkojen vetovaunut ja veneet joissa voidaan yöpyä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut tällaisten tilojen jäävän niin sanotulle kotirauhan suojan reuna-alueelle, johon voidaan puuttua lailla helpommin kuin varsinaiseen asuntoon. Esimerkiksi rajavalvonnan ja rajatarkastusten kohdalla näitä tiloja saadaan kohdella kuten muita ajoneuvoja. Valiokunta on kuitenkin täsmentänyt, että kotirauhasta johtuen näitä tiloja tulee kohdella hienotunteisesti. (PeVL 17/1998, vp 4.) On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi väärin pysäköity asuntoauto nauttii kotirauhan suojaajaa kohtuullisen ajan, mutta jo liikenneturvallisuuden vaarantaminen poistaa asuntoautolta tämän suojan (Frände ym. 2014, 340). Kulkuneuvot aiheuttavat muitakin tulkinnallisia ongelmia kotirauhan kannalta, sillä niitä ei voida aina käyttää käyttötarkoitustaan vastaavalla tavalla. Esimerkiksi moottori- tai purjeverneitä, taikka asuntovaunuja ja -autoja ei käytetä yleensä talvikautena asumiseen, saati yöpymiseen. Kohteen on kuitenkin oltava jonkun koti, tai sitä on ainakin voitava käyttää asumiseen, jotta se nauttisi kotirauhan suojaajaa. Jos esimerkiksi moottori-vene on talviaikaan pressun alla käyttämättömänä, eikä kukaan siellä asu, sen ei voida katsoa nauttivan kotirauhan suojaajaa. (Ruuska 2007, 66.)

Vaikka lain mukaan piha-alueet kuuluvatkin kotirauhan suojan piiriin, kerrostalojen pihat eivät suoraan nauti kotirauhan suojaajaa. Kerrostalon pihalla meluaminen voi kuitenkin tulla rangaistavaksi kotirauhan häirintänä, mikäli häiriötä aiheutuu talossa asuville henkilöille. (HE 184/1999 vp, 37.) Vaikka kerrostalon piha-alueella olisi portti estämässä vapaan pääsyn alueelle, sen ei silti katsota saavan kotirauhan suojaajaa. Jos taloyhtiön omistamat piha-alueet on jaettu eri asukkaiden

yksityisalueisiin, tällainen yksityisalue kuitenkin nauttii kotirauhan suojaa myös muihin yhtiön tiloissa asuviin henkilöihin nähden. (Frände ym. 2014, 339.) Kerrostalojen porraskäytävät puolestaan nauttivat kotirauhan suojaa. Tämä tarkoittaa, että kuka tahansa kerrostalon asukas saa omatoimisesti poistaa ulkopuolisen häiritsijän. (Lappi-Seppälä, Hakamies, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala & Rautio 2008, 656.) Sitä vastoin kerrostalossa asuvan henkilön kotirauha ei ulotu asuntoon kuuluviin erillisiin kellaritiloihin eikä vinttikomeroihin, koska kotirauhan tarkoituksena on suojata yksilön kotirauhaa, eikä tämän omaisuutta, jonka säilytyspaikkoja edellä mainitut tilat ovat (Ruuska 2007, 63).

Kuten rikoslaissakin sanotaan, rakennukset, jotka välittömästi kuuluvat asukkaiden yksityisaluetta oleviin pihoihin, nauttivat kotirauhan suojaa. Sanalla ”välittömästi” täsmennetään, ja myös supistetaan kotirauhan piirin suojaa piha-alueiden osalta. Alueen täytyy tällöin selkeästi kuulua kodin piirin muodostamaan alueeseen. Tällaisiin alueisiin kuuluu varsinaisen asuinrakennuksen ja ulkorakennusten lisäksi myös puutarha- ja kasvima-alueet. (Ruuska 2007, 64.) Tällaisten rakennusten, joita ei käytetä asumiseen, kotirauhan piiriin kuulumista arvioidaan niiden sijainnin mukaan. Rakennukset kuuluvat piha-alueelle esimerkiksi silloin, kun piha-alue on niiden ja asunnon välissä. Tällaisia piha-rakennuksia ovat esimerkiksi aitat, autotallit, saunat ja varastorakennukset. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 657.)

Seuraavasta korkeimman oikeuden antamasta ratkaisusta ilmenee, että vaikka paikka kuuluisikin kotirauhan suojan piiriin, ei kyseessä silti välttämättä ole kotirauhan rikkominen. Ruuskan tulkinnan mukaan kotirauhan suojaa saavat ne paikat, joissa yksilön kotirauhan suojaamisen tarve on konkreettinen. Hänen mukaansa tällaisia paikkoja ovat kodit ja sellaiset paikat, joissa asutaan kotirauhan rikkomisen tekohetkellä. (Ruuska 2007, 62.) Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan kyseinen kesäasunto oli tekohetkellä ollut tyhjiään, eikä asunnosta tai olosuhteista ole esitetty muuta selvitystä, joten ikkunoiden rikkominen ei ole voinut aiheuttaa asianomistajalle sellaista häiriötä, jota rikoslain 24:1 § edellyttää.

KKO 2005:101

Tapauksessa syytetty oli kahden muun henkilön kanssa oikeudettomasti rikkonut asianomistajan kotirauhaa särkemällä kaksi ikkunaa hänen omistamastaan

kesäasunnosta. Vapaa-ajan asunnot kuuluvat kotirauhan piiriin. Syytetty vetosi siihen, että kyseinen loma-asunto on ollut tekoaikana tyhjillään, joten ikkunoiden särkeminen ei ole voinut aiheuttaa asianomistajalle sellaista häiriötä jota kotirauhan rikkominen rikoslain mukaan edellyttää. Korkein oikeus katsoi, että teko täyttää vain lievän vahingonteon tunnusmerkistön, ja hylkäsi syytteen kotirauhan rikkomisesta.

Seuraava hovioikeuden ratkaisu puolestaan osoittaa, että kotirauhan rikkomisesta voidaan tuomita vaikka kotirauhan suojaamassa kohteessa ei olisikaan ketään. Rikoslain 24:11 §:ssä mainitut kohteet nauttivat kotirauhan suojaa, eikä vaadita, että kohteessa tarvitsisi olla ketään ”ylläpitämässä” kotirauhaa. Riittää, ettei käyttötarkoitus asuntona ole kokonaan lakannut. (Frände ym. 2014, 340.) Jos tila on kokonaan hylätty, se ei kuulu kriminalisoinnilla suojatun kotirauhan piiriin (Neuvonen 2014, 124).

Itä-Suomen hovioikeus 30.3.1982 PÄ-1846/81

Tapauksessa A oli moukarilla varustautuneena mennyt B:n kesäasuntona olleen huvilan pihaan, ja vahingoittanut huvilaa ja sen yhteydessä olleita muita rakennuksia, sekä muuta B:n omaisuutta. A ei kuitenkaan ollut mennyt sisälle huvilaan. Tekohetkellä huvila oli ollut tyhjillään. Siitä huolimatta hovioikeus katsoi A:n tunkeutuneen B:n kotirauhan piiriin vastoin B:n tahtoa. Näin ollen A tuomittiin kotirauhan rikkomisesta ja vahingonteosta.

Vesilain (587/2011) 2:3 §:n mukaan jokaisella on oikeus esimerkiksi kulkea vesistöissä ja jäällä, sekä uida, ja ankkuroida tilapäisesti vesistöissä, mikäli toiminta ei aiheuta tarpeetonta vahinkoa, haittaa tai häiriötä. Tällä tarkoitetaan, että vesistön käyttäjän, esimerkiksi onkijan, tulee ankkuroida veneensä niin kauas rannasta tai laiturista, ettei siitä aiheudu haittaa tai häiriötä kesämökin omistajalle. Tarkkaa metrimäärää ei voida sanoa, mutta esimerkiksi onkijan tulisi pysytellä sen verran kaukana, että laiturilla tai rannassa olevat voivat keskustella rauhassa ilman, että kukaan ulkopuolinen kuulee heidän keskusteluaan. Kotirauhan piirin suojaa voidaan rajoittaa jokamiehenoikeuksien nojalla, mutta jokamiehenoikeus edellyttää toisen maalla liikkuvalla henkilöltä hyvää arviointikykyä ja järjenkäyttöä. Jokamiehenoikeuden nojalla ei voi esimerkiksi häiritä toisen kotirauhaa leirytyksellä liian lähelle asumuksia tai meluamalla. Toisen pihamaalla on kiellettyä hihtää, pyöräillä tai liikkua jalan. (Ruuska 2007, 65–66.)

Seuraavassa ratkaisussa syytetty oli käyttänyt omistajan huvilatontin rantaa kalastukseen ensin 20 metrin, ja sitten 35 metrin päässä huvilasta. Huvilatontin ranta katsottiin tapauksessa kotirauhan suojaamaksi alueeksi. Kodin piirin ulottumista rantaan asti on perusteltu melko lyhyellä matkalla huvilasta rantaan. Syytetty tuomittiin kotirauhan rikkomisesta, mutta hänet jätettiin tuomitsematta rangaistukseen, koska rantaa oli vanhastaan käytetty nuotanvetopaikkana, ja teon katsottiin näin ollen johtuneen ajattelemattomuudesta ja tietämättömyydestä.

KKO 1985-II-38

Tapauksessa syytetty A oli noussut nuotanvedon yhteydessä huvilatontin rantaan vastoin omistaja B:n kieltoa. Rantaa oli käytetty vanhastaan kalastuskunnan osakkaiden nuotanvetopaikkana. Ensimmäisellä kerralla kun A oli noussut rantaan laiturin vieressä, matkaa huvilaan oli noin 20 metriä, ja toisella kerralla 35 metriä. Mainitun ranta-alueen oli katsottava kuuluvan B:n huvilatonttiin. Näin ollen A oli ilman laillista syytä tunkeutunut B:n asuman huvilan pihalle. A:n katsottiin syyllistyneen kotirauhan rikkomiseen. Rikos oli kuitenkin olosuhteet huomioon ottaen johtunut ajattelemattomuudesta ja tietämättömyydestä, ja sitä oli pidettävä vähäpätöisenä. Tästä johtuen A jätettiin rangaistukseen tuomitsematta.

Jotta kohde kuuluisi kotirauhan suojan piiriin, sen on sovittava ympärivuorokautiseen asumiseen. Vaatimuksena on siis, että kohteessa pitäisi olla mahdollisuus yöpymiseen. Yöpyä siellä ei kuitenkaan tarvitse, eikä kohteessa tarvitse asua vakituisesti jotta se nauttisi kotirauhan suojaa. Kohteen ei tarvitse myöskään olla oma. On huomioitava, että minkä tahansa huoneen tai tilan ottaminen tilapäiseen asumiskäyttöön ei merkitse sitä, että asuminen saisi suojaa kotirauhasäännöksiin. Esimerkiksi toisen maalla telттаileva saadaan poistaa alueelta syyllistymättä kotirauharikokseen. (Ruuska 2007, 59–60.) Jotta asunto nauttisi kotirauhan suojaa, asunnon tulee olla oikeusjärjestyksessä hyväksytyllä tavalla asumiseen tarkoitettu (HE 184/1999 vp, 37). Tämä tarkoittaa sitä, että täysin pimeästi rakennetut asuinrakennukset eivät nauti kotirauhan suojaa. Myöskään talonvaltaajat eivät nauti kotirauhan suojaa valtaamissaan kohteissa, vaan he voivat itse syyllistyä kotirauhan rikkomiseen rakennuksen omistajaa tai haltijaa kohtaan. (Frände ym. 2014, 340.)

Seuraava hovioikeuden ratkaisu ilmentää edellä mainittuja vaatimuksia siitä, että kohteen pitää sopia asumiseen ja siellä täytyy voida yöpyä. Tapauksessa kohteessa ei asuttu vakituisesti, eikä se ollut oma, mutta koska siellä oli mahdollisuus yöpymiseen ja se sopi asumiseen, sen katsottiin kuuluvan kotirauhan suojan piiriin. Näin ollen ulkopuoliset eivät saaneet tulla tai jäädä kohteeseen, mikäli heitä oli kielletty saapumasta tai jäämästä.

Vaasan Hovioikeus 16.10.2003 R 02/903

Tapauksessa lukiolainen oli vuokrannut kaksi rakennusta illanviettoa ja yöpymistä varten. Paikka oli tällöin lukiolaisen ja rajatun henkilöpiirin käytössä. Vuokrattu kohde täytti kotirauhan suojan vaatiman asumisedellytyksen ja siihen liittyvän yöpymismahdollisuuden. Tapauksessa ei edellytetty että yöpymismahdollisuutta todella käytettiin hyväksi. Hovioikeus totesi, että lukiolainen ja hänen seurueensa olivat nauttineet kotirauhan suojaa, eikä kenelläkään muulla ollut oikeutta saapua tai jäädä paikalle vastoin heidän tahtoaan.

3.2 Ketä kotirauha suojaa?

Suomen perustuslain 10:2 §:n mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Kotirauhan suojaa nauttii paikan haltija, ja kenellä tahansa paikan haltijalla on oikeus antaa tehokas poistumiskehotus (HE 184/1999 vp, 19). Paikan haltija on yleensä paikan omistaja tai vuokralainen. Kotirauhan suojaa nauttivat kuitenkin myös muut paikan lailliset haltijat, esimerkiksi henkilö, jolla on lupa lainata naapurinsa asuntoautoa. Yleensä kotirauhan suojaama henkilöpiiri on helppo määrittää. Välillä asia saattaa olla mutkikkaampi. Esimerkiksi laitton haltuunotto, kuten moottorikuluneuvon käyttövarkaus ei luo kotirauhan suojaa omistajaa tai laillista haltijaa vastaan. Kuitenkin varastetulla asuntoautolla ympäriinsä ajava nauttii kotirauhan suojaa kolmatta henkilöä vastaan. (Frände ym. 2014, 340.)

Poliisilain (872/2011) mukaan poliisilla on oikeus poistaa henkilö kotirauhan suojaamalta alueelta tai siihen rinnastettavalta paikalta paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä, mikäli henkilö on jättänyt noudattamatta poistumiskäskyä. Poliisi saa poistaa henkilön myös, mikäli henkilö häiritsee kotirauhaa, ja voidaan perustellusti epäillä että häirintä toistuu. (2:5 §.) Paikan haltijan oikeutta antaa poistumiskehotus ei kuitenkaan voida pitää poikkeuksettomana. Perusteetonta

poistumiskehotusta ei tarvitse noudattaa, jos joku paikan haltijoista sallii vierailun jatkumisen. (HE 184/1999 vp, 19.) Jokaisella samassa huoneistossa asuvalla on oma kotirauha, ja jokainen voi antaa itsenäisesti luvan vierailulle huoneistoon. Kuitenkin jokaisen oma kotirauha tarkoittaa myös sitä, että jokaista perusteltua poistumiskäskyä on noudatettava, tai syyllistyy kotirauhan rikkomiseen. Se, mitä on pidettävä perusteltuna poistumiskäskynä, tulee arvioida tapauskohtaisesti. (Frände ym. 2014, 340.)

Mikäli tekijä ei noudata poistumiskäskyä, hän syyllistyy kotirauhan rikkomiseen laiminlyönnin muodossa. Poistumiskäsky koskee kuitenkin vain luonnollista henkilöä. (Ruuska 2007, 77.) Sitä ilmentää seuraava Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu, jossa henkilöä ei tuomittu kotirauhan rikkomisesta, kun henkilö itse noudatti poistumiskäskyä, mutta jätti henkilöautonsa toisen kotirauhan piiriin.

Itä-Suomen hovioikeus 30.1.1981 PÄ-1564/80

Tapauksessa A ajoi henkilöautolla B:n kotipihaan. B oli käskenyt A:ta poistumaan pihasta, ja A oli käskystä poistunut. A oli kuitenkin jättänyt noudattamatta B:n käskyä siirtää auto pois B:n pihasta. Vaikka A jättikin autonsa B:n kotirauhan piiriin, hovioikeus ei tällä perusteella katsonut A:n syyllistyneen kotirauhan rikkomiseen.

Myös avo- ja aviopuolisoilla on kotirauhan suoja toisiinsa nähden. Sillä, kumpi puolisoista omistaa asunnon tai hallitsee sitä vuokrasuhteen nojalla, ei ole kotirauhan suojan kannalta merkitystä. Puolisot voivat vedota kotirauhansa suojaan toisiinsa nähden, mikäli toinen häiritsee toisen kotirauhaa. Tulee myös huomioida, että kun oikeus on tuominnut puolisot avioeroon tai kun toinen puolisoista on välien rikkoutumisen johdosta lähtenyt pois yhteisestä kodista ja asettunut asumaan erilleen, hänellä ei enää ole oikeutta tulla luvatta entiseen kotiinsa. Kuitenkin jos kyse on tilanteesta, jossa puoliso ei ole luopunut hallintaoikeudestaan yhteiseen asuntoon, hän saa periaatteessa palata kotiinsa takaisin. Tällöin toisen puolison vastustus ei sitä voi lähtökohtaisesti estää. (Ruuska 2007, 106–107.)

On mahdollista, että kotirauhan suoja tietyssä paikassa nauttiva voi itse häiritä metelöimällä toisen samassa asunnossa asuvan henkilön kotirauhaa. Tällöin

henkilö voidaan tuomita kotirauhan rikkomisesta, sillä perustuslaissa kotirauha-oikeus on turvattu jokaiselle, eikä mikään estä sitä, etteikö samassa taloudessa asuva henkilö voisi häiritä toisen kotirauhaa esimerkiksi meteliä aiheuttamalla. (Frände ym. 2014, 345.) Jos häiriökäyttäytyminen sisältää sellaisia uhkailuja, jotka todennäköisesti johtaisivat toisen henkeen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekemiseen, voidaan saattaa voimaan perheen sisäinen lähestymiskiello. Perheen sisäiseen lähestymiskielloon voidaan tuomita paitsi avio- ja avopuolisot, myös perheen muut jäsenet. Kiellon voimassa ollessa lähestymiskiellon saanut henkilö ei saa palata kotiinsa. Kotiin palaava henkilö syyllistyy lähestymiskiellon rikkomisen lisäksi myös kotirauhan rikkomiseen. (Ruuska 2007, 109.)

Perusoikeussuoja ei ole lähtökohtaisesti riippuvainen henkilön iästä, joten perusoikeudet kuuluvat myös lapsille. Perusajatuksena on, että alaikäisen tulee voida kehitystään vastaavasti vaikuttaa myös perusoikeuksiaan koskeviin asioihin. (Hallberg ym. 2011, 100–101.) Fränden ym. (2014, 341) mukaan myös alle 18-vuotiaalla on kotirauhan suoja, mutta ristiriitatilanteessa huoltajilla on määräysvalta. Kuitenkin myös lapsella on oikeus kotirauhan suojaan, ja sitä voidaan rajoittaa vain yleisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisesti. Lähtökohtaisesti vieraan on poistuttava kotirauhan suojaamalta alueelta myös lapsen käsystä, mikäli lapsen kehoitus poistua kotirauhan alueelta on perusteltu. Tilanteissa, joissa on kyseessä lapsen oikeus kotirauhaan, on kuitenkin aina huomioitava lapsen ikä ja kehitys. Mitä vanhempi ja kehittyneempi lapsi on, sitä perustelumpaa on huomioida lapsen etu ja mielipiteet. (Ruuska 2007, 118–122.)

Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu ilmentää lapsilla olevaa kotirauhan suojaa. Vaikka tapauksessa oli kysymys alaikäisistä lapsista, jotka oleilivat vain tilapäisesti toisen vanhempansa luona, he silti olivat oikeutettuja saamaan vahingonkorvausta kotirauhan rikkomisesta. Tapaus on hyvä esimerkki myös siitä, ettei kohteen tarvitse olla oma, jotta se nauttisi kotirauhan suojaa. Tapauksessa lapset olivat luvallisesti kotirauhan suojaamassa paikassa, joten heidän kotirauhaansa oli rikottu ja tästä syystä he saivat vahingonkorvausta.

KKO 2011:10

Tapauksessa alaikäiset lapset Y ja Z, jotka asuivat vakituisesti muualla kuin isänsä X:n luona, olivat viettämässä iltaa X:n asunnossa tämän luvalla. A ja B

olivat tällöin vastoin X:n nimenomaista kieltoa menneet asuntoon nyrkki-raudoilla varustautuneina. Heidät tuomittiin törkeästä kotirauhan rikkomisesta. Korkein oikeus pohti, onko muualla asuvilla alaikäisillä lapsilla oikeus vahingonkorvaukseen. Selvää on, että kotirauhan piiriin kuuluvat vanhempiansa kanssa vakituisesti asuvat lapset. Y ja Z eivät kuitenkaan asuneet isänsä luona vakituisesti. Korkein oikeus tuli kuitenkin siihen tulokseen, että ei ole perustetta asettaa lapsia kotirauhan suojan osalta eri asemaan sen perusteella, ovatko lapset vakinaisessa asumispaikassaan, vai tapaamisoikeutensa nojalla toisen vanhempansa luona. Merkitystä ei ollut myöskään sillä, ettei lasten isä ollut asunnossa paikalla tapahtuman aikana. Näin ollen A ja B olivat loukanneet Y:n ja Z:n kotirauhaa, ja ovat velvollisia suorittamaan Y:lle ja Z:lle korvauksia loukkausten aiheuttamasta kärsimyksestä.

Asukkaan katsotaan nauttivan perustuslain turvaamaa kotirauhan suojaa vielä silloinkin, kun hänen oikeutensa alueen hallintaan on esimerkiksi vuokrasopimuksen mukaan lakannut. Asukas ei siis voi syyllistyä kotirauhan rikkomiseen asuinpaikassaan niin kauan kuin hän ei ole muuttanut pois asunnosta vuokrasopimuksen päättymisen jälkeen, eikä asunnon hallinta ole tosiasiallisesti siirtynyt omistajalle tai uudelle vuokralaiselle. (HE 184/1999 vp, 20.) Vuokranantajan tulee panna häätö täytäntöön vain laillisia muotoja noudattaen. Vuokralaisen käyttämään asuntoon ei ole oikeutta tunkeutua väkivaltaa käyttämällä. (Lappi-Seppälä 2008, 639.) Samalla tavalla tulee arvioida asumisajan ylittäminen osakeyhtiömuotoisessa loma-asunnossa, jos osakkuus oikeuttaa käyttämään asuntoa tietynä aikana vuodesta ja osakas jää asuntoon hallintaoikeutensa päättymisen jälkeen. Tällöin kyse voi olla hallinnan loukkauksesta. (Ruuska 2007, 86.)

4 Kotirauhan rikosoikeudellinen suoja

4.1 Kotirauhan rikkomisen tekotavat

4.1.1 Tunkeutuminen, salaa meneminen ja harhauttaminen

Kotirauhan rikkomisesta on säädetty rikoslaisissa (39/1889). Rikoslain 24:1 §:n mukaan kotirauhan rikkomista on se, kun henkilö oikeudettomasti tunkeutuu,

taikka menee salaa tai toista harhauttaen kotirauhan suojaamaan paikkaan. Hallituksen esityksessä (HE 184/1999 vp, 19) tarkennetaan, että oikeudeton tunkeutuminen voi olla esimerkiksi aidan yli kiipeäminen, oven työntäminen auki tai pihamaalle tuleminen kiellostä huolimatta. Tunkeutuminen voidaan määritellä myös siten, että tunkeutuja ohittaa tai murtaa jonkin fyysisen esteen, kuten lyö ulko-oven rikki esimerkiksi kirveellä (Frände ym. 2014, 341). Aina esteen ei kuitenkaan tarvitse olla fyysinen. Este voi olla myös sanallisesti esitetty kielto olla tulematta toisen kotirauhan suojaava nauttivaan paikkaan. Este voi olla myös psyykkinen este, kuten kyltti, joka kieltää alueelle tulemisen esimerkiksi kaupustelu-tarkoituksessa. Tunkeutumisesta voi olla kyse myös, vaikka ovi olisi kokonaan avoinna. Tällöin merkitystä on paikan haltijan asenteella. (Ruuska 2007, 74–75.)

Salaa meneminen on kyseisen hallituksen esityksen (HE 184/1999) mukaan sitä, kun kukaan kotirauhan suojaava nauttiva ei ole tapahtumasta tietoinen. Meneminen ei kuitenkaan ole salaista pelkästään sillä perusteella, ettei kukaan huomaa menemistä. Meneminen on salaista silloin kun tekijä välttelee huomatuksi tulemistä mennessään toisen kotirauhan suojaamaan paikkaan. (HE 184/1999 vp, 19.) Salaa meneminen on kyseessä esimerkiksi silloin, kun tekijä liikkuu mahdollisimman hiljaa ja huomaamattomasti, ja lopulta piiloutuu kohteeseen. Oikeutetuksi salaa menemistä eivät tee esimerkiksi yösjän puute tai muu vastaava tila, jollei kysymys ole pakkotilaan oikeuttavasta tilanteesta. (Ruuska 2007, 75.) Fränden ym. (2014, 341) mukaan salaa meneminen on hyvin lähellä tunkeutumista, ja sen voisi ajatella sisältyvän siihen.

Harhauttaminen puolestaan voi olla Ruuskan (2007,75) mukaan esimerkiksi sitä, kun henkilö esiintyy kotirauhan piirissä oleskeluun oikeutettuna henkilönä, ja tällä tavoin hankkii itselleen pääsyn kotirauhan piiriin. Harhauttamisen kohteen ei välttämättä tarvitse olla kotirauhan suojaama henkilö, vaan sellaisena voi olla vaikkapa kotirauhan piirin ulkopuolella työskentelevä vartija (HE 184/1999 vp, 19). Länsiväylän muutama vuosi sitten julkaisemassa artikkelissa oli kyse tilanteesta, jossa kotirauhan piiriin oli hankittu pääsy harhauttamalla huoltomiestä. Tapauksessa talon asukkaana esiintynyt henkilö antoi omina tietoinaan oikean asukkaana nimen ja syntymäajan. Asiaton henkilö oli ensin käynyt huoltoyhtiön toimistossa, ja sen jälkeen huoltomies oli tullut avaamaan henkilölle oven. Vaikka oikean

asukkaan ja harhauttaneen henkilön ikäerokin oli hyvin suuri, se ei ollut herättänyt huoltomiehissä epäilyksiä. Tapauksessa oli onnistuttu harhauttamaan sekä toimiston asiakaspalvelijaa, että huoltomiestä antamalla väärät henkilötiedot, ja tällä tavoin hankittu itselleen pääsy toisen kotirauhan piiriin. (Länsiväylä 2013.)

4.1.2 Kätkeytyminen ja jääminen

Kotirauhan rikkomista on rikoslain 24:1 §:n nojalla myös se, että henkilö kätkeytyy tai jää sellaiseen paikkaan, joka kuuluu kotirauhan piiriin. Hallituksen esityksessä (HE 184/1999) määritellään kotirauhan piiriin kätkeytyminen ja jääminen. Sen mukaan sillä, joka on kätkeytyneenä kotirauhan piiriin, on yleensä ollut oikeus päästä kotirauhan suojaamalle alueelle tai oleskella siellä. Rangaistavaksi teko muuttuu siinä vaiheessa, kun ulkopuolisia on pyydetty poistumaan tai olosuhteista voidaan päätellä, että ulkopuolisten olisi pitänyt jo poistua alueelta. (HE 184/1999 vp, 19.) Olosuhteista pääteltäessä kyse on yleensä tilanteesta, jossa oleskelu on sidottu olosuhteista pääteltäviin aikarajoihin, ja tekijä jää paikalle pidemmäksi aikaa (Frände ym. 2014, 342).

On huomioitava, että kotirauhan rikkomisesta voidaan tuomita vain, jos teko on ollut tahallinen. Tämän vuoksi esimerkiksi juhlien jälkeen päihtymistilansa vuoksi toisen kotiin sammuvaa vierasta ei voida tuomita kotirauhan häirinnästä. Sen sijaan jos esimerkiksi huoltomies, joka tulee sisään toisen asuntoon suorittaakseen huoltotoimia, jää tutkimaan asuntoa tarkemmin saattaa syyllistyä asunnossa asuvan henkilön kotirauhan rikkomiseen. (Ruuska 2007, 78.) Jääminen kotirauhan piiriin on rangaistavaa myös kun henkilö jättää noudattamatta poistumiskäskyä. Poistumiskehotusta on noudatettava välittömästi, eikä vieraalla ole oikeutta jäädä pidemmäksi aikaa neuvottelemaan asiasta. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 637.)

4.1.3 Metelöinti ja esineiden heittäminen

Rikoslaisissa sanotaan kotirauhan rikkomista olevan myös oikeudeton kotirauhan rikkominen metelöimällä tai esineitä heittämällä (24:1.2 §). Hallitus on esityksessään (HE 184/1999) todennut, että melun aiheuttamisen pitää olla tahallista, jotta

se olisi rangaistavaa. Esimerkiksi kerrostaloasunnossa radiosta tai muusta laitteesta tulevan kovaäänisen musiikin kuuntelu omassa huoneistossa olisi rangaistavaa naapureiden kotirauhan häiritsemistä, jos naapureiden häiriintyminen on teon varsin todennäköinen seuraus. Häiritsijän siis pitäisi tietää metelin häiritsevän naapureita. (HE 184/1999 vp, 21.)

Seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa on ollut kyse tilanteesta, jossa toisen henkilön kotirauhaa on häiritty metelöimällä. Syytetyt ovat tapauksessa tietoisesti ja häirintätarkoituksessa soittaneet musiikkia niin kovalla, että asianomistajan kotirauha on häiriintynyt.

KKO 1985-II-55

Tapauksessa syytetyt A ja B olivat kuunnelleet radiolaitteella musiikkia selvästi kovemmalla äänenvoimakkuudella kuin olisi ollut tarpeen. Asianomistaja C oli asunut syytettyjen alakerrassa sijaitsevassa huoneistossa. Hän puolestaan oli harjoitellut asunnossaan flyygelin soittoa. Tämä oli aiheuttanut riitoja asianomistajan ja syytettyjen välillä, ja riidat olivat huipentuneet siihen, että C:n soittaessa flyygeliä, A ja B olivat soittaneet musiikkia voimakkaasti radiolaitteella. Musiikin soittaminen oli tapahtunut ilkeydestä, ja tarkoituksena oli ollut häiritä C:tä. Näin ollen A ja B tuomittiin kotirauhan häirinnästä.

Laissa tarkoitettun melun aiheuttajana voivat olla myös kotieläimet, esimerkiksi haukkuvat tai ulvovat koirat (Frände ym. 2014, 344). Tällöin koirien haukunnasta on valitettu omistajalle, mutta omistaja ei tarkoituksella tee asialle mitään. Koirista voi olla häiriötä myös, jos ne juoksentelevat vapaasti naapuritonteilla. Toisaalta on huomioitava, että normaaleja elämisestä aiheutuvia ääniä tulee sietää. Esimerkiksi lapsen itku tai pesukoneen ääni kuuluvat normaaliin elämänmenoon. Myös perheriitojen katsotaan kuuluvan normaaliin elämänmenoon, mikäli ne eivät ole ihan jatkuvia. (Ruuska 2007, 84.)

Esineiden heittäminen voi olla esimerkiksi kivien, puunkappaleiden tai lumipallojen heittäminen toisen kotirauhan suojaamalle alueelle, tai jopa ikkunasta sisälle (Ruuska 2007, 79). Esineitä heittämällä voi joutua myös vahingonkorvausvelvolliseksi. Mikäli toisen omaisuuden vahingoittaminen on välttämätöntä kotirauhariikoksen tekemiseksi, ei esinevahingoista rangaista erikseen, vaan ne sisältyvät kotirauhan rikkomiseen. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin,

kun tunkeudutaan toisen asuntoon ja sitä varten rikotaan ikkunalasi. Muiden kuin välttämättömien esinevahinkojen aiheuttamisesta voi saada rangaistuksen vahingonteosta tai lievästä vahingonteosta. (Frände ym. 2014, 348.)

4.1.4 Muut vastaavat tavat häiritä kotirauhaa

Kotirauhaa voi rikoslain 24:1.2 §:n mukaan häiritä myös ”muulla vastaavalla tavalla”. Hallituksen esityksen (HE 184/1999) mukaan tällainen tapa voi olla esimerkiksi pitkäaikaisen tai toistuvan tärinän aiheuttaminen tai häiriön tuottaminen voimakkaalla valolla. Muulla vastaavalla tavalla häirintää voi olla myös jonkin vastenmielisen esineen, kuten jonkin jätteen työntäminen postiluukusta sisään. (HE 184/1999 vp, 20.) Kuitenkaan häiritsevien tai loukkaavien kirjeiden lähettely postiluukusta ei ole kotirauhan häirintää. Erilaisilla aseilla, kuten kiväärillä tai jousipyssyllä ampuminen kotirauhan suojaamaan paikkaan voi olla laissa tarkoitettu ”muu vastaava tapa” häiritä kotirauhaa. Häirinnän tulee tapahtua oikeudettomasti ollakseen rikoslain mukaista kotirauhan häirintää. Täten esimerkiksi talonrakennus- ja tietyt jäävät säännöksen ulkopuolelle, vaikka niistä aiheutuukin melua ja tärinää. (Frände ym. 2014, 345.)

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu on hyvä esimerkki kotirauhan häiritsemisestä laissa tarkoitettulla ”muulla vastaavalla tavalla”. Tapauksessa syytetty oli kiinnittänyt lappuja asianomistajien kesämökkkitontin läheisyydessä sijaitseviin puihin. Vaikka syytetty ei ollut lappuja kiinnittäessään ylittänyt oman kiinteistönsä rajaa, laput näkyivät jatkuvasti kesämökin ikkunaan ja piha-alueelle. Laput ovat myös olleet sisällöltään uhkaavia, ja syytetyn tarkoituksena on ollut häiritä asianomistajien kotirauhaa. Näin ollen syytetty voitiin tuomita kotirauhan rikkomisesta.

Itä-Suomen hovioikeus 9.11.2004 R 04/653

Syytetty A on useasti ottanut luvatta asianomistajien B:n ja C:n mökkkien haltuunsa kasaamalla tielle puita kulun esteeksi. A on myös oikeudettomasti ja vastoin hänelle annettua kieltoa tunkeutunut B:n ja C:n kesämökin piha-alueelle, ja muun muassa kiinnittänyt puihin uhkauksia sisältäviä lappuja, kaatanut piha-alueella olevan suuren koivun ja kasannut risukasoja kesämökkkitontin ra-

joille. Hovioikeus katsoi, että lappujen kiinnittäminen puihin on rikkonut asianomistajien kotirauhaa, sillä laput ovat olleet sisällöltään uhkaavia ja näkyneet jatkuvasti asianomistajien kesämökin ikkunaan ja piha-alueelle. Näin ollen A:n katsotaan syyllistyneen kotirauhan rikkomiseen metelöimiseen, esineiden heittelemiseen tai muuhun vastaavaan rinnastettavalla tavalla.

Seuraavassa Turun hovioikeuden ratkaisussa oli kyse siitä, voiko loukkaavia kirjeitä lähettämällä syyllistyä kotirauhan häirintään. Hovioikeus totesi, ettei kirjeiden lähettäminen täytä rikoslain 24:1.2 §:n mukaisia kriteereitä kotirauhan häirinnästä. Vaikka vuonna 2009 lakiin lisättiin rangaistavaksi viestintärauhan häirintä, ei lakia säädettäessä ole ollut tarkoitus muuttaa kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistöä muulla tavoin kuin lisäämällä häiritsevien tekstiviestien lähettäminen matkapuhelimeen kotirauhan rikkomisen tekotavaksi. Huomioitava on myös, ettei rangaista saa sellaisesta rikoksesta, jota ei ole tekohetkellä säädetty rangaistavaksi. Näillä perusteilla hovioikeus totesi, ettei syytettyä voinut tuomita kotirauhan häirinnästä.

Turun Hovioikeus 23.3.2010 R 09/1650

Tapauksessa A on lähettänyt B:n kotiosoitteeseen kolmen kuukauden aikana kahdeksan loukkaavaa kirjettä. Hovioikeus on pohtinut, täyttääkö henkilön kunniaa loukkaavien kirjeiden lähettäminen postitse kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön. Hovioikeus totesi, että koska rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi, ei A ole kirjeitä lähettämällä syyllistynyt kotirauhan rikkomiseen.

Rikoslain 24:1 §:n nojalla kotirauhan rikkomisesta millä tahansa tekotavalla tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuuden kuukauden ajaksi. Kotirauhan rikkomisen yritystä ei kuitenkaan ole määritelty rikoslaissa rangaistavaksi. Esimerkiksi jos tekijä vain pyrkii tunkeutumaan omakotitalon aidan läpi siinä kuitenkaan onnistumatta, ei häntä voi tuomita kotirauharikoksesta. Kyseeseen saattaa kuitenkin tulla rikoslaissa rangaistavaksi määritelty vahingonteko tai lievä vahingonteko. Kerrostaloasunnon ollessa kyseessä henkilön pyrkimys päästä asuinhuoneistoon merkitsee useimmiten kotirauhan rikkomisen toteutumista jo aikaisemmassa vaiheessa esimerkiksi silloin, kun tekijä on tullut porraskäytävään. (Frände ym. 2014, 347.)

4.2 Törkeä kotirauhan rikkominen

Rikoslaisissa määritellään törkeä kotirauhan rikkominen. Kotirauhan rikkominen on törkeää, jos rikoksenteijä tai osallinen varautuu teon toteuttamista varten aseella tai muulla henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvalla välineellä taikka tekijän tai osallisen ilmeisenä tarkoituksena on käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai vahingoittaa omaisuutta. (24:2 §.) Hallituksen esityksessä (HE 184/1999 vp, 21) painotetaan sitä, ettei väkivaltaan soveltuvaa välinettä tarvitse käyttää, riittää että henkilö on varautunut aseella siltä varalta, että joku yrittäisi estää rikosta. Törkeä kotirauhan rikkominen on kyseessä silloin, kun rikoksenteijä on varustautunut aseella, mutta myös silloin kun joku muu rikokseen osallinen on aseistautunut. Jos ase on ollut muulla osallisella, rikoksenteijä voidaan tuomita törkeästä kotirauhan rikkomisesta vain, jos hän on ollut tietoinen aseesta. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 642.)

Hallituksen esityksessä (HE 184/1999) on tarkkaan määriteltä myös se, millainen ase voi olla. Esityksessä on ehdotettu, että laissa tarkoitetuksi aseeksi kelpaavat kaikki ampuma- ja lyömäaseet sekä teräaseet, mutta myös esimerkiksi räjähteet, pesäpallomailat ja laudankappaleet voivat olla laissa tarkoitettuja aseita. (HE 184/1999 vp, 21.) Lappi-Seppälän ym. (2008,642) mukaan henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvia välineitä ovat myös tukahduttavat ja myrkylliset kaasut. On myös mahdollista, että rikoksen tekijä epäonnistuu väkivallan käyttämisessä tai omaisuuden vahingoittamisessa. Tällöinkin kyse on törkeästä kotirauhan rikkomisesta, mikäli kyetään teko-olosuhteiden tai tekijän konkreettisen käyttäytymisen perusteella näyttämään toteen tekijän tarkoitus käyttää väkivaltaa tai vahingoittaa uhrin omaisuutta. (Frände ym. 2014, 352–353.)

Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu on hyvä esimerkki törkeästä kotirauhan rikkomisesta. Tapauksessa A oli tunkeutunut B:n asuntoon tämän ollessa nukkumassa, joten A on luvatta tunkeutunut kotirauhan suojaamalle alueelle. Mukana A:lla on ollut teräase väkivallan käyttämistä varten, jolla hän myös iski B:tä. Lisäksi tilanteessa on käytetty hyväksi sitä että B on ollut nukkumassa, jolloin hänen puolustautumismahdollisuutensa ovat vähäisemmät.

KKO 2015:12

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2015:12 oli kyse törkeästä kotirauhan rikkomisesta. Tapauksessa henkilö A oli tunkeutunut henkilön B asuntoon haltuunsa saamallaan asunnon avaimella ja yrittänyt tappaa B:n lyömällä tätä mukaansa ottamallaan veitsellä selkään ja kylkeen. Tällä tavoin A syyllistyi tapon yrityksen lisäksi törkeään kotirauhan rikkomiseen. Kyseessä oli törkeä kotirauhan rikkominen, sillä A oli ollut varustautunut henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvalla välineellä eli veitsellä ja A:n ilmeisenä tarkoituksena oli ollut käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa. Tekoa pidettiin myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Kotirauhan rikkominen on rikoslain 24:2.2 §:n mukaan törkeä myös tilanteessa, jossa rikoksen uhrilla on rikokseen liittyvän uhkailun tai omaisuuden vahingoittamisen vuoksi perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa. Hallituksen esityksessä (184/1999 vp, 22) todetaan että perusteltua syytä pelätä tulee tarkastella objektiivisesta näkökulmasta, joten ei riitä että rikoksen uhri on ollut peloissaan, vaan myös ulkopuolisella henkilöllä pitäisi vastaavassa tilanteessa olla perusteltu syy pelätä. Laissa tarkoitetun uhkailun tulee kohdistua jonkin kotirauhan suojaamassa paikassa olevan henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että pelkkä omaisuuden vahingoittamisella uhkaaminen ei voi johtaa törkeään kotirauhan rikkomisen soveltamiseen. Kuitenkin esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilöä käsketään tulemaan ulos rakennuksesta uhkaamalla muuten rikkoa asunnon ovi ja hakea henkilö ulos, kohdistetaan uhkaus omaisuuden lisäksi henkilön henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Tällöin voidaan tulkita törkeään kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön täyttyvän. Omaisuus jota vahingoitetaan, liittyy yleensä aina kotirauhan piiriin. Tyypillistä on esimerkiksi ikkunoiden rikkominen tai ovien murtaminen. (Frände ym. 2014, 353.)

Rikoslain 24:2.2 §:n mukaan uhrilla voi olla myös rikoksentekijöiden lukumäärän vuoksi perusteltu syy pelätä turvallisuutensa puolesta. Hallitus on esityksessään (HE 184/1999) pohtinut rikoksentekijöiden lukumäärää, ja sitä, milloin tekijöiden lukumäärä voi johtaa perusteltuun syyhyn pelätä. Rikoksentekijöiden lukumäärää arvioitaessa tilanne pitäisi suhteuttaa uhrin puolustautumismahdollisuuksiin. Joissakin tilanteissa kaksi rikoksentekijää voi riittää, jos uhri on yksin eikä voi puolustaa itseään. (HE 184/1999 vp, 22.) Huomiota tulee kiinnittää myös siihen,

kuinka rikoksenteijät käyttäytyvät, ja miten pelottavaksi koettavan uhan tekijät muodostavat asunnon haltijoille. Nimenomaisia uhkauksia ei välttämättä tarvitse esittää. Hyökkääjien lukumäärän merkitystä tulee arvioida suhteessa uhrien puolustautumismahdollisuuksiin. (Frände ym. 2014, 353.)

Seuraava Vaasan hovioikeuden ratkaisu ilmentää sitä, että myös pesäpallomaila kelpaa laissa tarkoitetuksi aseeksi, eikä kyseessä tarvitse olla varsinainen ase. Tapauksessa huomioitiin myös uhrin perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa vuoksi. Tässä tapauksessa kaksi rikoksenteijää riitti, sillä uhri oli yksin ja hänen puolustautumismahdollisuutensa olivat vähäiset. Uhria myös uhkailtiin ja häneen kohdistettiin väkivaltaa. Tekoa oli pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Vaasan Hovioikeus 4.1.2018 R 17/586

Tapauksessa oli kyse siitä, täyttääkö rikoksen tekijöiden menettely törkeän kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön. Kyse oli tilanteesta, jossa A ja B olivat menneet C:n asunnolle pesäpallomailalla varustautuneina periäkseen tältä velkoja. Hovioikeus totesi, että pesäpallomailaa voidaan pitää rikoslain 24:2.1 §:n tarkoitettuna, henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvana välineenä. A oli myös tehnyt väkivaltaa C:lle tämän asunnolla, joten on ilmeistä, että A:lla ja B:llä on ollut tällainen tarkoitus jo siinä vaiheessa, kun he ovat ottaneet mailan mukaansa asunnolle. C:llä on myös tekijöiden lukumäärän, pesäpallomailan sekä C:lle esitettyjen uhkausten ja häneen kohdistetun väkivallan vuoksi ollut perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa. Teko on myös ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä. Näin ollen hovioikeus tuomitsi A:n ja B:n törkeästä kotirauhan rikkomisesta.

Vaikka lainkohdassa vaaditaankin uhrin henkilökohtaisen turvallisuuden vaarantumista, ei turvallisuuden tarvitse todellisuudessa vaarantua. Riittää, että tilanne on luonteeltaan sellainen, josta tyypillisesti aiheutuu vaaraa. Tällaista vaaraa ei ole aiheutunut esimerkiksi tilanteessa, jossa uhrin kotirauhaa häiritään meluamalla alueella, jolla vain häiritsijät ovat läsnä. Lopullinen arvio kotirauhan rikkomisen törkeydestä jonkin ankaroittamisperusteen täyttymisen jälkeen tehdään kokonaisharkintalausekkeen perusteella niin, että kotirauhan rikkomista on pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Törkeästä kotirauhan rikkomisesta voi saada sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Virallinen syyttäjä ei

saa nostaa syytettä törkeästä kotirauhan rikkomisesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi, tai ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. (Frände ym. 2014, 353.)

4.3 Viestintärauhan rikkominen

Kotirauhan rikkominen laajennettiin 1930-luvun loppupuolella koskemaan myös toisen häiritsemistä puhelimella. Tämä säädös pysyi sellaisenaan voimassa vielä vuoden 2000 uudistuksessa, vaikka tällöin oli jo selvää, että viestintätekniikka oli varsin kehittynyttä, ja toistuvasti lähetetyt tekstiviestit saattoivat olla hyvin häiritseviä. Tällöin rikoslaisissa määriteltiin rangaistavaksi se, jos henkilö rikkoo kotirauhaa soittamalla aiheutta puhelimella. Käytännössä tekstiviestien ei katsottu kuuluvan kotirauhan piiriin edes siinä tapauksessa, että ne vastaanotettiin kotirauhan suojaamassa paikassa. Alioikeuksissa tekstiviestejä koskeva käytäntö oli hyvin vaihtelevaa, mutta kun korkein oikeus tulkitsi asian niin, etteivät tekstiviestit kuuluneet kotirauhan piiriin, asiaan päätettiin tehdä muutos. (Frände ym. 2014, 349.)

Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu oli siltä osin ratkaiseva, että sen seurauksena hallitus antoi eduskunnalle esityksensä laiksi rikoslain muuttamisesta. Korkein oikeus totesi ratkaisussaan, ettei tekstiviestien lähettäminen täyttänyt kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistöä. Tekstiviestit eivät kuuluneet kotirauhan suojan piiriin edes siinä tapauksessa, että ne oli otettu vastaan kotirauhan suojaamassa paikassa.

KKO 2008:86

Tapauksessa syytetty A:lle vaadittiin rangaistusta sillä perusteella, että A oli oikeudettomasti rikkonut asianomistaja B:n kotirauhaa muun muassa soittamalla tälle lukuisia puheluita ja lähettämällä lukuisia tekstiviestejä lähes päivittäin. Korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että tekstiviestistä aiheutuva äänimerkki ei ole soittoaänen tapaan toistuva, eikä yksittäisestä äänimerkistä voida olettaa aiheutuvan sellaista meteliä tai häiriötä, jonka estämiseksi kotirauhan rikkominen on säädetty rangaistavaksi. Täten tekstiviestien lähettäminen jäi korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle, eikä korkein oikeus tuominnut A:ta kotirauhan häirinnästä tekstiviestien osalta.

Edeltävän korkeimman oikeuden ratkaisun jälkeen hallitus teki eduskunnalle esityksen, jossa ehdotettiin että kotirauhan rikkomiseen voitaisiin jatkossa syyllistyä myös tekstiviestien lähettämällä (HE 232/2008 vp, 2). Viestintärauhan häirinnässä on kyse viestien toistuvasta lähettämisestä, joka loukkaa merkittäväällä tavalla perusoikeutena turvattua yksityiselämän suojaa (PeVL 16/2013 vp, 2). Esityksen mukaan asiattomien tekstiviestien lähettäminen on rinnastettavissa häiritseviin puhelinsoittoihin. Teon pitää olla tahallinen että siitä voidaan rangaista. Tällöin edellytetään, että tekstiviestin lähettäjä on voinut pitää varsin todennäköisenä, että viesti häiritsee vastaanottajan kotirauhaa. (HE 232/2008 vp, 2.) Teon tulee myös olla oikeudeton. Tällöin tavanomainen viestien lähettely ei voi olla oikeudetonta, saati rangaistavaa. (LaVM 10/2009 vp, 3.) Oikeudettomasti viestintärauhaa häiritsevä tietää, ettei vastaanottaja toivo yhteydenottoa vaan pitää sitä häiritsevänä. Häiritsemistarkoitus on usein asiayhteydestä pääteltävissä. (HE 19/2013 vp, 28.)

Seuraava ratkaisu ilmentää vaatimusta siitä, että tekstiviestin lähettäjän tulee pitää todennäköisenä seurauksena sitä, että viesti häiritsee vastaanottajaa, ja että se on lähetetty häirintätarkoituksessa. Tapauksessa on ilmeistä, että lähettäjä on tiennyt, ettei vastaanottaja halua saada kyseisiä yhteydenottoja. Syytetty oli lähettänyt viestejä ja soittanut puheluita toistuvasti. Näin ollen syytetty tuomittiin asianomistajien viestintärauhan häirinnästä.

Helsingin hovioikeus 13.10.2015 R 15/2452

Tapauksessa syytetty A oli häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettänyt B:lle ja C:lle lukuisia viestejä ja soittanut heille kymmeniä puheluita siten, että teko oli ollut omiaan aiheuttamaan asianomistajille häiriötä ja haittaa. Viestien sisällöstä oli pääteltävissä että A oli viestejä lähettäessään toiminut tietoisesti häirintätarkoituksessa. Viesteissä oli muun muassa kehoitettu asianomistajaa maksamaan jotta syytetty lopettaisi piinaamisen. Vastaajan ilmeinen tarkoitus oli ollut häiritä B:tä ja C:tä lähettämällä toistuvasti viestejä. Näin ollen A oli syyllistynyt kahteen viestintärauhan rikkomiseen.

Nykyisen rikoslain 24:1a §:n nojalla viestintärauhan rikkomiseen syyllistyy henkilö, joka lähettelee viestejä tai soittaa toiselle häirintätarkoituksessa ja toistuvasti. Vain yhden tekstiviestin lähettäminen ei siis voi olla tarpeeksi häiritsevää,

jotta se olisi rangaistavaa. Ei-toivottu ja häiritsemiseen tähtäävä tekstiviestien lähettely on yleensä huomattavan vilkasta. (LaVM 10/2009 vp, 3.) Tarkkoja lukumääriä puheluille tai viesteille ei voida esittää, mutta viestinnän tulee olla omiaan aiheuttamaan toiselle häiriötä tai haittaa (HE 19/2013 vp, 37). Fränden ym. (2014, 351) mukaan toistuva viestien lähettäminen tai soittaminen merkitsee lähtökohteisesti yli kymmentä kappaletta viestejä tai puheluita.

Rikoslain 24:1a §:n mukaan viestien lähettelyn tai soittamisen täytyy olla omiaan aiheuttamaan toiselle huomattavaa häiriötä tai haittaa ollakseen rangaistavaa. Sillä ei ole väliä minkälaista häiriötä tai haittaa teko aiheuttaa, vaan sillä, onko kyseessä oleva viestien tai soittojen kokonaisuus tyypillisesti huomattavan häiritsevä tai aiheuttaako se tyypillisesti huomattavaa haittaa. Arviointia tehtäessä huomioidaan viestien tai soittojen lukumäärä ja ajankohta, viestintävälineen luonne ja sijoittelu, sekä viestien sisältö. Erityyppisten viestintävälineiden käyttö aiheuttaa häiriötä ja haittaa eri tavalla, esimerkiksi sähköpostiviestien aiheuttama haittavaikutus on usein vähäisempi kuin puhelinsoittojen aiheuttama häiriö. (HE 19/2013 vp, 37.) On todettu, että käsitteenä ”haitta” viittaa konkreettisempaan asiantilaan, joka edellyttää toimenpiteitä. ”Häiriö” puolestaan viittaa ohimenevään tunteeseen. Suuri määrä vastaanotettuja tekstiviestejä voi olla elämyksenä häiritsevää, ja aiheuttaa haittaa viestintävälineen käytössä. (Frände ym. 2014, 351.)

Seuraavassa Turun hovioikeuden ratkaisussa oli kyse siitä, oliko kymmenien viestien lähettäminen muutaman päivän sisällä rangaistavaa viestintärauhan rikkomisen nojalla. Vaikka asianomistajat olivat kokeneet viestit häiritsevinä, hovioikeuden tuli ratkaista asia siitä näkökulmasta, olivatko viestit omiaan aiheuttamaan huomattavaa häiriötä ja haittaa yleisesti ottaen. Hovioikeus tuli siihen tulokseen, että lapsia koskevissa asioissa lähetettyihin viesteihin on perusteltu syy, eikä syytetyn menettely täytä rikoksen tunnusmerkistöä.

Turun hovioikeus 29.4.2016 R 15/1138

Tapauksessa syytetty A oli lähettänyt asianomistajille B:lle ja C:lle viestejä kello 7-23 välisenä aikana. Viestit olivat koskeneet lähinnä A:n ja B:n yhteisiä lapsia, jotka olivat olleet heidän yhteishuollossaan. Asiassa oli kyse siitä, oliko viestit lähetetty häirintätarkoituksessa, ja olivatko viestit olleet omiaan aiheuttamaan asianomistajille huomattavaa häiriötä tai haittaa. Asianomistajat olivat kertoneet

kokeneensa viestit häiritsevinä ja etenkin C oli kertonut olleensa hyvin stressaantunut sen ajanjakson aikana jolloin viestejä oli lähetetty. Hovioikeudella ei ollut syytä epäillä asianomistajien kertomuksia. Hovioikeus kuitenkin arvioi asiaa siitä näkökulmasta, oliko A:n menettely yleisesti ottaen sellaista, että siitä aiheutuisi huomattavaa häiriötä tai haittaa. Ottaen huomioon viestien lukumäärä ja sisältö sekä se, ettei viestejä tai soittoja ollut tullut yöaikaan, hovioikeus katsoi, etteivät viestit täyttäneet viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistöä. Hovioikeuden ratkaisun mukaan viestien lähettämiseksi oli perusteltu syy.

Hallitus totesi esityksessään (HE 19/2013), että kun kotona olevan matkapuhelimen merkkiäni ilmoittaa saapuneesta viestistä, piippailu on häiritsevää ja kuuluu sinänsä kotirauhan suojan piiriin. Häiritsevä viesti voi sisältää sanallisen viestin, mutta se voi sisältää myös kuvan tai olla tyhjä. Soittaminen taas voi tapahtua lankapuhelimella, matkapuhelimella tai tietokoneen avulla. Häirintäsoitosta voi olla kyse, kun soittaja puhuu tai haluaa puhua jonkun kanssa, mutta myös silloin kun soittaja ei puhu mitään tai vain aiheuttaa puhelimen soimisen odottamatta siihen vastausta. Puhelimen merkkiäni ei yksinomaan riitä siihen, että kotirauha olisi rikottu. Olennaista ei ole ääni ja siitä aiheutuva ulkoinen häiriö, vaan loukkaavan ja uhkaavan ei-toivotun viestinnän tuottama häirintävaikutus (HE 19/2013 vp, 26, 37.) Viestien saaminen voi olla vastaanottajalle häiritsevää niiden sisällöstä riippumatta. Viestin sisältö voi kuitenkin olla rangaistava, esimerkiksi jos viesti sisältää laittoman uhkauksen. (Frände ym. 2014, 350.)

Hallituksen esityksessä säädettiin vuonna 2008, että henkilö voitaisiin tuomita viestintärauhan rikkomisesta vain, jos tekijä mieltää kohdehenkilön olevan todennäköisesti kotirauhan suojaamassa paikassa (HE 232/2008 vp, 2). Sittemmin tästä ajatuksesta luovuttiin, ja todettiin että rangaistavuus ei enää jatkossa edellytä sitä, että soittaminen tai viestien lähettäminen rikkoo kotirauhaa. Häiritsevä soittaminen voi tapahtua muuallakin kuin kotirauhan suojaamassa paikassa. Samoin päätettiin, että säännös koskee kaikenlaisia viestintävälineitä. Viestintävälineet ja -tavat muuttuvat koko ajan, joten on tärkeää pitää sääntelyssä tietynlainen välineneutraalius. (LaVM 11/2013 vp, 3.) Hallituksen esityksen mukaan ei ole perustelua tehdä eroa matkapuhelimen ja muiden viestintävälineiden välillä. Säännöksessä tarkoitettuja viestejä ovat myös sosiaalisen median palveluiden, reaaliaikaisten keskustelujen, verkkopelien ja keskustelupalstojen yksityisviestit. Edellä mainituissa viestintäpalveluissa lähetetyt viestit rinnastuvat sähköpostiin.

Häirintä tällaisissa palveluissa voi aiheuttaa samanlaista pelkoa ja ahdistusta kuin muunkinlainen säännöksessä tarkoitettu viestintä ja voi estää koko palvelun käytön. (HE 19/2013 vp, 36.)

Rikoslain mukaan viestintärauhan rikkomisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (24:1a §). Rangaistusasteikko on näin ollen sama kuin kotirauhan rikkomisessa, jonka osana puhelin- ja tekstiviestihäirintä rikoslaissa ovat (HE 19/2013 vp, 37). Rangaistusvastuuseen ei vaikuta se, että tekijä epäonnistuu uhrin häirinnässä. Pelkkä tarkoitus toimia häirintätarkoituksessa riittää. Jos viestintärauhan rikkomisen täyttävä teko toteuttaa samalla laitoman uhkauksen tai kunnianloukkauksen tunnusmerkistön, tekijä tuomitaan kaikista rikoksista. Tämä johtuu siitä, että rikoksissa on kysymys erilaisista oikeushyvistä. (Frände ym. 2014, 352.)

5 Tunnusmerkistön täyttymisen edellytyksiä

5.1 Oikeudettomuus

Rikoslaista ilmenee vaatimus siitä, että täyttääkseen kotirauharikoksen tunnusmerkistön teon tulee olla oikeudeton (24:1 §). Näin ollen henkilö, joka on laillisen oikeuden nojalla kotirauhan suojaamassa paikassa, ei voi syyllistyä kotirauhan rikkomiseen. Kun tietty teko edellyttää toteuttamiseksi lupaa, merkitsee laillinen lupa sitä, ettei kyseessä ole tunnusmerkistön mukainen teko. (Frände 2005, 146.) Olennaista on siis se, ettei kukaan kotirauhan suojaa nauttiva henkilö ole antanut lupaa tulla kotirauhan suojaamalle alueelle. Samoin edellytetään, ettei muitakaan oikeutusperusteita ole ollut käsillä, varsinkin jos on ilmaistu esimerkiksi kyltillä, että asiattomilta on pääsy kielletty. (Neuvonen 2014, 125.) Tätä vastoin henkilö, joka ei laita omakotitalonsa pihalle kyseistä kylttiä tai osoita kieltoa alueelle tulemiseen muulla tavoin, sallii erilaiset normaalit vierailut kuten myyntitoiminnan ja uskonnollisen sanoman levittämisen. Tätä kutsutaan hiljaiseksi suostumukseksi. Kuitenkin jos paikan haltija kieltää toistamasta tällaista toimintaa, mutta henkilö palaa tahallaan paikalle samassa tarkoituksessa, paikalle palaava syyllistyy kotirauhan rikkomiseen. Myös poistumiskehotusta tulee noudattaa rangaistusvastuun uhalla. (Frände ym. 2014, 342.)

Seuraava oikeusasiamiehen ratkaisu käsittelee poliisiviranomaisen oikeudetonta tunkeutumista henkilöiden kotirauhan suojaamalle alueelle, sekä hiljaista suostumusta. Tapauksessa poliisi oli mennyt sosiaaliviranomaisen kanssa kantelijan asuntoon selvittääkseen kantelijan alaikäisen lapsen rattijuopumustapausta. Poliisi ja sosiaaliviranomainen olivat menneet kantelijan asuntoon keskellä yötä ilman kantelijan nimenomaista suostumusta. Poliisin toimintaa puolusteltiin hiljaisella suostumuksella, sillä kantelija ei ollut missään vaiheessa pyytänyt poliisia poistumaan tai osoittanut kieltoa tulla hänen kotirauhansa piiriin. Oikeusasiamies totesi, että hiljaiseen suostumukseen poliisin toimivaltuuksia edellyttävän virkatoimen oikeuttamisperusteena tulee suhtautua varauksellisesti. Poliisin ei tulisi itse ottaa esille mahdollisuutta pakkokeinon käyttämiseen, vaan hänen tulisi tyytyä arvioimaan, ovatko lain säätämät edellytykset pakkokeinon käytölle täyttyneet vai eivät, jos pakkokeinon käyttöä harkitaan.

AOA 3.8.2009 dnro 3591/4/08

A oli apulaisoikeusasiamiehelle lähettämässään kantelussa arvostellut poliisiviranomaisten menettelyä poikaansa B:tä koskevassa asiassa. A katsoi, että poliisiviranomainen oli sosiaalityöntekijän kanssa loukannut A:n kotirauhaa tunkeutumalla oikeudettomasti keskellä yötä sisälle selvittämään B:tä koskevaa asiaa vastoin A:n tahtoa. 16-vuotias B oli poliisin toimesta otettu kiinni, sillä B oli syyllistynyt rattijuopumukseen. Poliisi ja sosiaaliviranomainen olivat päättäneet tuoda B:n kotiinsa, ja keskustella B:n vanhempien kanssa tapahtuneesta. Poliisin ja sosiaaliviranomaisen toimintaa tunkeutua asunnon eteiseen on perusteltu sillä, että asunnon haltija ei ole nimenomaisesti pyytänyt heitä poistumaan, ja että hiljainen suostumus poistaa kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön edellyttämän oikeudettomuuden. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan poliisiviranomainen on ilman selkeää toimivaltaperustetta puuttunut kotirauhan suojaaman alueen koskemattomuuteen. Ratkaisun mukaan hiljainen suostumus ei tässä tapauksessa päde, sillä kansalaiset voivat helposti kokea poliisin virkatoimet sellaisiksi, joista ei ole mahdollisuutta kieltäytyä. Apulaisoikeusasiamies kuitenkin totesi, ettei toimenpiteestä ole aiheutunut vahinkoa, eikä kotirauhaan ole puututtu erityisen syvälläkäyvästi. Oikeudenloukkaus on ollut vähäinen, ja johtunut ennemmin poliisin huomaamattomuudesta kuin tarkoituksesta loukata kantelijan kotirauhaa. Oikeusasiamies haluaa kiinnittää poliisin huomion mainitsemiinsa seikkoihin, eikä tapaus edellytä muita toimenpiteitä.

Hallitus linjaa esityksessään (HE 184/1999), ettei oikeudettomana olisi pidettävä tekoa jossa henkilö menee kotirauhan suojaamalle piha-alueelle hyväksyttävän syyn vuoksi, kuten tavataksaan jotakuta kotirauhan piirissä oleilevaa henkilöä. Tällöin henkilö ei syyllisty kotirauharikokseen, vaikka joutuisikin ohittamaan ”pääsy kielletty” – kyltin. Jos henkilö kuitenkin tunkeutuu asuntoon sisään vastoin paikan haltijan kieltoa, hän syyllistyy kotirauhan rikkomiseen, vaikka tarkoituksena olisikin päästä tapaamaan kotirauhan piirissä oleilevaa henkilöä. (HE 184/1999 vp, 20.) Vaikka yleensä oikeudeton tunkeutuminen onkin rangaistavaa, on olemassa perusteita jotka oikeuttavat virkamiehen tai muun henkilön pääsyn kotirauhan suojaamalle alueelle. Kun kyseessä on tällainen laillinen oikeuttamisperuste, tunkeutuminen kotirauhan piiriin ei tapahdu oikeudettomasti. (Ruuska 2007, 85.) Näitä perusteita käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Seuraavassa Turun hovioikeuden ratkaisussa oli kyse siitä, olivatko syytetyt oikeudettomasti tunkeutuneet kotirauhan suojaamalle alueelle. Tapauksessa todettiin, että syytetyt olivat tulleet kotirauhan suojaamalle alueelle tarkoituksenaan keskustella asianomistajien kanssa. Tällöin heillä oli hyväksyttävä syy tulla alueelle, joten tekoa ei voida pitää oikeudettomana. Syytetyt olivat kuitenkin jääneet oikeudettomasti kotirauhan suojan piiriin poistumiskehotuksista huolimatta. Tällöin teosta tuli oikeudeton, vaikka alkuperäinen tarkoitus olikin ollut tahaton ja hyväksyttävä.

Turun Hovioikeus 21.2.2018 R 17/1703

Tapauksessa A:lle ja hänen pojalleen B:lle oli vaadittu syytettä kotirauhan rikkomisesta sillä perusteella, että he olivat oikeudettomasti tunkeutuneet tai jääneet C:n ja hänen tyttärensä D:n kotirauhan suojaamaan paikkaan. A ja B olivat tulleet veneellä C:n ja D:n vapaa-ajan asunnon rantaan, eivätkä olleet poistuneet poistumiskäskyistä huolimatta. Syytetyt olivat kiistäneet syytteen sillä perusteella, etteivät he ole oikeudettomasti tunkeutuneet kotirauhan piiriin, vaan olleet koko tapahtuman ajan yleisellä vesialueella. Heillä oli myös perusteltu syy lähestyä kiinteistön rantaa keskustellakseen D:n häiritsevistä käytöksistä veneilijöitä kohtaan. Näin ollen tunkeutuminen ei voinut olla oikeudetonta. Hovioikeus tuli siihen tulokseen, että A:n ja B:n saapumista rannan tuntumaan ei voitu pitää oikeudettomana heidän ilmoittamansa tarkoitus huomioon ottaen. A ja B

olivat kuitenkin jääneet kotirauhan suojaamaan paikkaan, ja jättäneet noudattamatta D:n lukuisat poistumiskehotukset. Tältä osin heidän menettelynsä täyttää kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön. Myös ranta-alueen katsottiin kuuluvan kotirauhan suojan välittömään vaikutuspiiriin.

5.2 Tahallisuus

Rikoslain mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurausta varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. (3:6 §.) Kotirauharikkokset edellyttävät tahallisuutta, johon riittää tahallisuuden alin aste, eli todennäköisyystahallisuus. Hallituksen esityksen (HE 44/2002) mukaan todennäköisyyden käsitteellä tarkoitetaan arkista, tekijän näkökulmasta laadittavaa arviota siitä, kuinka uskottavana tekijä on pitänyt tunnusmerkistön täyttymistä. Tahallisuusvastuu alkaa näin ollen pisteestä, jossa tekijä pitää seurauksen syntymistä todennäköisempänä kuin sen syntymättä jättämistä. (HE 44/2002 vp, 87.) Tämä osoittaa, että tekijän on täytynyt ymmärtää seurauksen todennäköisyys korkeaksi. Todennäköisyys on siis yli 0,5 asteikolla 0:sta 1:een. Se ei ole kuitenkaan niin korkea, että seurauksen mahdollinen syntymättä jättäminen olisi tullut tekijälle täytenä yllätyksenä. (Frände 2005, 130.)

Tahallisuuden lajit määritellään suhteessa teon seuraukseen. Olosuhteisiin liittyvät tunnusmerkistötekijät eivät puolestaan riipu tekijän toiminnasta. Olosuhde joko on tai ei ole olemassa teon hetkellä, ja sillä tarkoitetaan kaikkia niitä seikkoja, joiden tulee täytyä, jotta tunnusmerkistön objektiivinen puoli täytyisi. Kotirauharikkoksissa esimerkiksi tekijän tulee olla tietoinen siitä, että hänen tekonsa kohde nauttii kotirauhan suojaa, mitä tunnusmerkistön toteutuminenkin edellyttää. (Ruuska 2007, 88.) Kotirauhan rikkomisen aiheuttaa kuitenkin vain harvoin ongelmia tahallisuuden osalta. Henkilö, joka tunkeutuu toisen asuntoon potkaimalla oven rikki, tietää varmasti rikkovansa toisen kotirauhaa. Erehtymismahdollisuuksia on lähinnä sen suhteen, onko tiettyyn asuntoon menijällä ollut oikeus mennä sisälle. Esimerkiksi tilanteessa, jossa tekijä uskoo saaneensa luvan si-

sään menemiseen paikan haltijalta, vaikka näin ei todellisuudessa ole ollut. Tällöin kyse on kuitenkin tunnusmerkistöerehdyksestä, joka poistaa teon tahallisuuden. (Frände ym. 2014, 347.)

Kotirauharikoksia käsiteltäessä ongelmia syntyy lähinnä metelöimällä häiritäessä, kuten kovaäänisen musiikin soittamisessa tai koiran haukkumistapauksissa. Tällöin henkilö saattaa häiriintyä, vaikka tekijällä ei olisi tarkoitusta häiritä, eikä hän pitäisi naapurin häiriintymistä edes todennäköisenä seurauksena. Kuitenkin se, tuleeko joku häirityksi, arvioidaan objektiivista mittapuuta soveltaen; kokijan millaista tahansa tunneherkkyyttä ei voida hyväksyä. Tapauksia on pohjattava kokemuslauseisiin, ja pääteltävä milloin ihmiset ylipäättään tulevat häirityiksi. (Frände ym. 2014, 347.)

Seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa pohdittiin sitä, olivatko vastaajat tienneet kettutarhan kuuluvan kotirauhan suojan piiriin, ja olivatko he näin ollen tahallaan rikkoneet omistajan kotirauhaa. Kettutarhan katsottiin tekohetkellä nauttivan yksityistä kotirauhan suojaa. Kuitenkin myöhemmin voimaan tulleen rikoslain 24 luvun säännösten kannalta vastaajien tekoa pidettiin julkisrauhan rikkomisena. Koska tekohetkellä voimassa olleen lain soveltaminen olisi johtanut olennaisesti ankarampaan lopputulokseen, sovellettiin uutta lakia ja vastaajat tuomittiin julkisrauhan rikkomisesta.

KKO 2003:84

Tapauksessa vastaajat olivat tunkeutuneet omistajan asuinrakennuksen lähitöllä sijaitsevalle kettutarha-alueelle vastoin omistajan tahtoa. Kettutarha-alue katsottiin tekohetkellä kotirauhan suojaamaksi alueeksi. Hovioikeus arvioi tapauksessa tahallisuutta, eli olivatko tarha-alueelle tunkeutuneet tienneet sen kuuluvan yksityisen kotirauhan suojan piiriin, ja siten tekonsa loukkaavan kotirauhaa. Hovioikeuden tulkinnan mukaan kettutarha muodosti luonnollisen ja kiinteän kokonaisuuden omistajan tilan kanssa ja täten kuului omistajan kotirauhan piiriin. Vaikka vastaajien tarkoituksena olikin tarhauksen vastustaminen, on heidän täytynyt silti olla tietoisia siitä, että tarha kuului yksityisen kotirauhan piiriin. Käräjäoikeuden antaman tuomion jälkeen voimaan tuli säädös, jonka mukaan vastaajien tekoa oli pidettävänä julkisrauhan rikkomisena. Koska tekohetkellä voimassa olleen lain soveltaminen olisi johtanut olennaisesti ankarampaan

lopputulokseen, sovellettiin uutta lakia ja vastaajat tuomittiin julkisrauhan rikkomisesta.

5.3 Pakkotila ja hätävarjelu

Rikoslaissa puhutaan myös pakkotilasta. Rikoslain mukaan pakkotilassa tehty rikos voi olla sallittu oikeudellisesti suojattua etua uhkaavan välittömän ja pakottavan vaaran torjumiseksi. Teon pitää olla kokonaisuutena arvioiden puolustettava, kun otetaan huomioon pelastettavan edun ja teolla aiheutetun vahingon ja haitan laatu ja suuruus, vaaran alkuperä sekä muut olosuhteet. (4:5.1 §.) Pakkotilassa siis uhrataan arvo toisen arvon pelastamiseksi. Pakkotilassa toimivan tulee olla tietoinen siitä, että hän toimii pakkotilassa. Pakkotilanteolla on sallittua uhrata ainoastaan sellainen arvo, joka on uhrattua arvoa pienempi. Täten esimerkiksi henkeä ja terveyttä suojellaan vahvemmin kuin omaisuutta ja kunniaa. (Frände 2005, 170, 175–176.) Pakkotila voi olla oikeutettu syy myös kotirauhan rikkomiseen. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun henkilön on tunkeuduttava toisen asuntoon asukkaan poissa ollessa pelastaakseen nälissään valittavan koiran asunnosta. (Ruuska 2007, 86.)

Rikoslaissa on määritelty yleinen hätävarjelu-oikeus. Sen nojalla aloitetun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu, jollei teko ilmeisesti ylitä sitä, mitä on kokonaisuutena arvioiden pidettävä puolustettavana. (4:4 §.) Vakiintuneen käytännön mukaan oikeudettomuus merkitsee sitä, että hyökkäyksen tulee olla tunnusmerkistön mukainen teko, jota mikään oikeuttamisperuste ei kata. ”Välittömästi uhkaava” hyökkäys on silloin, kun käsillä on hyvin suuri todennäköisyys siitä, että hyökkäys aloitetaan. (Frände 2005, 152, 154.) Yleinen hätävarjelu-oikeus koskee myös kotirauhan rikkomista. Siten esimerkiksi henkilö, joka oikeudettomasti tunkeutuu toisen kotirauhan suojaamaan paikkaan, saadaan poistaa sieltä käyttämällä voimakeinoja niin kauan kuin kotirauhan rikkomisen jatkuu. Tähän on oikeus millä tahansa tekotavalla toteutetun kotirauhan rikkomisen kyseessä ollessa. Hätävarjelu-oikeutta käytettäessä on kuitenkin huomioitava hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, sekä muut olosuhteet. Täten esimerkiksi nyrkinisku kasvoihin pelkästään poistumiskäskyn noudattamatta jättävää henkilöä kohtaan ei ole

sallittua. Fyysinen voimankäyttö on sallittua, mutta poistamistilanteessa tulee lähteä lievimmästä keinosta. (Frände ym. 2014, 346.)

Seuraavasta korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenee edellä mainittu vaatimus poistaa oikeudeton tunkeutuja lievimmällä mahdollisella keinolla. Tapauksessa on todettu, ettei kaasupistoolin käyttö ole sallittua pelkän kotirauhan suojaamiseksi. Aseen käyttöä voidaan kuitenkin arvioida toisin, mikäli kotirauhan rikkomiseen sisältyisi välitön henkeen ja terveyteen kohdistuva rikoksen uhka, mutta tällöin ollaankin puolustamassa kotirauhan lisäksi omaa ja toisen henkeä ja terveyttä (Rikosoikeus 2008).

KKO 1980-II-29

Tapauksessa A oli väkivaltaa käyttäen tunkeutunut sisälle baariin särkemällä sen lukittua ovea. Torjuakseen A:n oikeudettoman hyökkäyksen baarinhoitaja B oli ampunut rikutun ikkunaruudun läpi kaasupistoolilla laukauksen kohti A:n kasvoja niin, että kaasupaine irrotti ikkunasta lasinsirun, joka oli uponnut A:n silmään. Teon seurauksena A:n silmä oli jouduttu poistamaan. Tapauksessa todettiin, että A oli ilman syytä jättänyt noudattamatta B:n käskyä lähteä baarista pois, ja yrittänyt väkivalloin tunkeutua sinne takaisin. Virallinen syyttäjä vaati A:lle rangaistusta kotirauhan rikkomisesta ja vahingonteosta. Korkein oikeus totesi kuitenkin, että A:n hyökkäys olisi ollut mahdollista torjua muutoinkin kuin ampumalla häntä kaasupistoolilla aiheuttaen vaaraa, eikä B:n menettely siten ollut ollut hyökkäyksen torjumiseksi välttämätön. Tästä johtuen B tuomittiin häpävarjelun liioittelusta, lievästä pahoinpitelystä ja ruumiinvamman tuottamuksesta.

6 Kotirauhan suojan rajoittaminen

6.1 Perusoikeuksien rajoittaminen yleisesti

Perusoikeuksiakaan ei pidetä niin ehdottomina, ettei niitä voisi missään laajuudessa eikä missään olosuhteissa rajoittaa. Näin ei ole edes silloin, kun perusoikeussäännös ei sisällä mitään mainintaa rajoitusmahdollisuudesta. Perusoikeuden käyttämistä voi ensinnäkin rajoittaa toisten ihmisten perusoikeudet. Perusoi-

keuksien rajoittamista voivat vaatia myös muut painavat yhteiskunnalliset intressit. Osa perusoikeussäännöksistä on kuitenkin kirjoitettu siten, ettei niiden rajoittaminen tavallisella lailla ole mahdollista. Tällaisia säädöksiä ovat täsmällisen kiellon muotoon laaditut perusoikeussäännökset, kuten kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, ja muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kieltö. Perusoikeuksien rajoittaminen sisältää tiettyjä vaatimuksia, kuten lailla säätämisen vaatimuksen, joka tarkoittaa että rajoituksen tulee perustua lakiin. Muita vaatimuksia ovat esimerkiksi täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, joka tarkoittaa että rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja täsmällisesti määriteltyjä. Vaatimuksena on myös ydinalueen koskemattomuusvaatimus, eli perusoikeuden ydin ei saa rajoituksen johdosta muuttua, ja suhteellisuusvaatimus, eli rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteiden saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään. (Hallberg ym. 2011, 139, 140, 146.)

Suomen perustuslaissa on säädetty oikeudesta rajoittaa perusoikeuksia poikkeusoloissa. Lain mukaan perusoikeuksista voidaan säätää lailla, tai laissa erityisesti syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan rajatun valtuuden nojalla annettavalla asetuksella tilapäisiä poikkeuksia. Näitä poikkeuksia perusoikeuksista voidaan säätää vain, jos ne ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen, tai muiden kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen takia. (2:23 §.) Puolustustilalain (199/2000) 1 §:ssä on säädetty, että kun puolustustila saatetaan voimaan, perustuslain mukaista valtiojärjestystä voidaan muuttaa tai se voidaan kumota. Nämä tilapäiset poikkeukset merkitsevät pidemmälle menevää kajoamista perusoikeuksiin, kuin normaalioloissa tavallisella lailla on mahdollista (Hallberg ym. 2011, 143).

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 25/1994) on säädetty, että perusoikeuksia voi rajoittaa, jos perusoikeussäännös sisältää niin sanotun lakivarauksen. Lakivarauksessa annetaan tavallisen lain säätäjälle valtuus rajoittaa perusoikeutta, mutta asetetaan myös lainsäätäjän harkintavaltaa rajoittavia kriteereitä. Näitä yksilöityjä lakivarauksia voidaan kutsua kvalifioituiksi lakivarauksiksi, ja niiden tarkoituksena on määrittää rajoitusmahdollisuus niin täsmällisesti ja tiukasti, ettei perustuslakia rajoiteta enempää, kuin on välttämättä tarpeen. (PeVM 25/1994 vp, 5.) Nämä välttämättömyys- ja tilapäisyysvaatimukset tarkoittavat,

että perusoikeuspoikkeuksia saa pitää vain niin kauan, kuin poikkeusoloista selviytyminen välttämättä vaatii (Hallberg ym. 2011, 825).

Joskus perusoikeus edellyttää tuekseen tavallista lainsäädäntöä. Tällaisia lausekkeita kutsutaan sääntelyvarauksiksi, ja ne tarkoittavat, että perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta. Sääntelyvarauksesta huolimatta perustuslaki ilmaisee pääsäännön, jota ei voi lailla heikentää. (PeVM 25/1994 vp, 5–6.) Tällaiset varaukset antavat lainsäätäjälle harkintavaltaa säätää asiasta lailla tarkemmin, vaikka ydinsisältö onkin perustuslaissa (Hallberg ym. 2011, 56).

6.2 Kotirauhan suojaan puuttuminen

Suomen perustuslaissa on säädetty siitä, milloin kotirauhan suojaan voidaan puuttua. Perustuslain 10 §:n mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi sellaisista kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä, jotka ovat välttämättömiä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 37/2010 vp, 5) täsmennetään, että kotirauhan piiriin ulottuva toimi on hyväksyttävä rikosten selvittämiseksi, mikäli on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä että lakia on rikottu. Valiokunnan linjauksen mukaan kotirauhan suojaan ei kuitenkaan tule puuttua, jos enimmäisrangaistus rikoksesta on sakko, tai rikos on moitittavuudeltaan vähäinen (PeVL 40/2002 vp, 2). Kotirauhaan puuttuminen saa siis perustua vain painaviin yhteiskunnallisiin seikkoihin. On huomioitava, että mikäli kotirauhaan puuttumisessa on käytettävä voimakeinoja, niitä saavat käyttää vain virkavastuussa olevat, ja asianmukaisesti koulutetut henkilöt. (Hautamäki 2012, 39.)

Kotirauhan suojaan voidaan siis puuttua rikoksen selvittämiseksi, mutta myös perusoikeuksien turvaaminen on syy puuttua kotirauhan suojaan (Nieminen 1999, 161). Tässä ilmenee kotirauhan suoja koskeva kvalifioitu lakivaraus, jonka mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Tämä sanamuoto vaikuttaa, että perusoikeuksien välillä vallitsisi hierarkkinen rakenne, jonka mukaan kotirauhan suoja joutuisi ikään kuin väistymään jonkin muun perusoikeuden tieltä. (Hautamäki

2012, 37.) Kotirauhan suojaa rajoittavan toimenpiteen yhteyden tulee olla tarpeeksi selvä ja läheinen johonkin perustuslaissa turvattuun perusoikeussäännökseen. Välttämättöminä kotirauhan suojaa rajoittavina toimenpiteinä perusoikeuksien turvaamiseksi voidaan pitää esimerkiksi kotirauhan piirissä toimitettavaa palotarkastusta ja onnettomuuden selvittämisen tutkintaa. Nämä ovat välttämättömiä ja hyväksyttäviä toimenpiteitä, joiden takia kotirauhan suojaan voidaan puuttua. (Hallberg ym. 2011, 403.) On kuitenkin huomioitava, että kotirauhan suojaan puuttuminen voidaan toteuttaa vain perusoikeussuojatarkoituksessa, eikä esimerkiksi eläinten hyvinvoinnin vaarantamisen estämiseksi (Saraviita 2011, 183).

Pelastuslain (379/2011) nojalla palotarkastus saadaan suorittaa rakennuksessa ja rakennelmassa, niihin kuuluvissa huoneissa ja asunnoissa sekä muissa kohteissa. Palotarkastajalla on oikeus päästä kaikkiin tarkastettaviin tiloihin ja kohteisiin. (11:80 §.) Palotarkastus on kotirauhan piiriin ulottuvana toimenpiteenä välttämätön perusoikeuksien, kuten oikeuden elämään ja turvallisuuteen, sekä omaisuudensuojan suojaamiseksi (PeVL 31/1998 vp, 2). Kotirauhan suojaa nauttivan ja muiden ihmisten hengen, terveyden ja omaisuuden suoja on perustellusti sellainen peruste, että palotarkastaja saa suorittaa tarkastuksen kotirauhan suojan sitä estämättä. Asunnossa tapahtuva tulipalo aiheuttaa kuitenkin poikkeuksetta vaaraa asunnolle. Olennaista on, että palotarkastuksen suorittaa virkavastuussa toimiva virkamies, joka osaa kunnioittaa kotirauhalla suojatun tilan yksityisyyttä toiminnassaan. (Neuvonen 2014, 114–115.)

Terveydensuojelulain (763/1994) 46 §:n nojalla kotirauhan suojaan saa puuttua myös tekemällä terveystarkastuksen asumiseen käytetyissä tiloissa muutoin kuin tilan haltijan tai omistajan aloitteesta, mikäli se on välttämätöntä sen selvittämiseksi, aiheutuuko haltijalle tai muulle tilassa oleskelevälle taikka naapurille terveyshaittaa. Asunnon terveystarkastusoikeus on palotarkastukseen nähden ankarampi siltä osin, että terveystarkastus edellyttää perusteltua syytä, ja vastoin asukkaan tahtoa tehty terveystarkastus edellyttää asunnossa olevaa vakavaa terveyshaittaa ja kirjallista määräystä (Neuvonen 2014, 115).

Asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) nojalla vuokranantajalla on oikeus suorittaa asunnossa hoito- ja korjaustoimenpiteitä, joita ei voi vahinkoa

aiheuttamatta siirtää. Vuokranantajalla on myös oikeus suorittaa muita korjaus- ja muutostöitä huoneistossa, mikäli niistä sovitaan vuokralaisen kanssa. Vuokranantajalla oikeus huoneiston kunnan ja hoidon valvomista varten päästä huoneistoon. Myös jos huoneisto on tarkoitus myydä tai vuokrata uudelleen, vuokranantajalla on oikeus näyttää huoneistoa vuokralaiselle sopivana aikana. (21–22 §.) Myös asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) 8:1 §:ssä on säädetty hallituksen jäsenten ja isännöitsijän oikeudesta päästä osakehuoneistoon, jos se on tarpeellista osakehuoneiston kunnan ja hoidon valvomista tai kunnossapito- tai muutostyötä varten. Neuvosen (2014, 121) mukaan asuinhuoneistoja koskevaa sääntelyä tulisi uudistaa nimenomaisesti kotirauhan suojan näkökulmasta, sillä kyseisissä säädöksissä siihen ei oteta kantaa.

Muita oikeuksia kotirauhan suojaan puuttumiseen on määritelty esimerkiksi eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014) ja ulosottokaassa (705/2007). Eläinten lääkitsemisestä annetun lain 35 § antaa oikeuden tarkastaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetty tila, jossa eläinlääkäripalveluita suoritetaan, mikäli on aihetta epäillä tilan omistajan tai haltijan syyllistyneen rangaistavaan menettelyyn ja tarkastus on välttämätön. Ulosottokaassa on säädetty, että velallisen omaisuutta saa etsiä ulosmittauksen toteuttamiseksi velalliselle kuuluvassa tai hänen käytössään olevassa paikassa. Etsimistoimia saa suorittaa myös velallisen asunnossa ilman velallisen suostumusta, mikäli on perusteltua aihetta olettaa että sieltä löytyy ulosmittauskelpoista omaisuutta. (3:49 §.)

6.2.1 Kotietsintä kotirauhan suojaa rajoittavana pakkokeinona

Kotietsinnästä on säädetty pakkokeinolaissa (806/2011) ja sen suorittamiseksi kotirauhan suojaa voidaan rajoittaa. Pakkokeinolain 8:2.1 §:n mukaan kotietsinnän saa suorittaa vain, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Muutoin kotietsinnän saa suorittaa, jos etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevan rikoksen kannalta jotain oleellista (Hautamäki 2012, 44). On otettava huomioon, että aivan vähäpätöisten rikosten selvittämiseksi kotietsintää ei voida suorittaa perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuusvaatimuksen vuoksi (Saraviita 2011, 182).

Kotietsintä on jaettu yleiseen kotietsintään, erityiseen kotietsintään ja paikanetsintään. Yleinen kotietsintä voidaan toimittaa henkilön löytämiseksi. Erityinen kotietsintä tarkoittaa tilaa, jossa olevasta tiedosta on säädetty salassapitovelvollisuus tai salassapito-oikeus ja kyseistä tietoa saa takavarikoida tai jäljentää etsinnässä. Paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka suoritetaan muussa kuin yleisen kotietsinnän ja erityisen kotietsinnän tarkoittamassa paikassa, kuten ajoneuvossa. Päätöksen paikanetsinnästä ja yleisestä kotietsinnästä tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityiseen kotietsintään vaaditaan tuomioistuimen päätös. (Neuvonen 2014, 129.)

Seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa on ollut kyseessä tilanne, jossa poliisi rikkoi henkilön kotirauhaa suorittaessaan kotietsinnän. Tapauksessa etsintä on suoritettu yöaikaan, jota ei pakkokeinolain 6.4 §:n mukaan saa suorittaa ilman erityistä syytä. Vaikka tapauksessa onkin ollut epäily huumausainerikoksesta, jonka ankarin rangaistus on 6 kuukautta vankeutta, korkeimman oikeuden mukaan huumausaineen käyttörikoksesta yksinään tuomitaan lähes poikkeuksetta vain lievä sakkorangaistus. Epäilyn kohteena ovat siten olleet lieviksi arvioidut rikokset, joissa ei ole ollut kysymys huumausaineen levittämisestä. Tästä johtuen kotietsinnälle ei ollut riittäviä lain edellyttämiä perusteita.

KKO 2014:57

Korkeimman oikeuden ratkaisussa oli kyse tilanteesta, jossa tutkittiin oliko kotietsinnälle lainmukaiset edellytykset, oliko etsinnässä menetelty lain edellyttämällä tavalla, ja oliko syytetyn kotirauhaa rikottu. Poliisipartio oli pysäyttänyt syytetyn aamuyöllä epäillen tämän ajavan huumausaineiden vaikutuksen alaisena. Kotietsintä oli suoritettu syytetyn asuntoon yöaikaan. Vaikka kotietsintää koskevat säännökset perustuvatkin perustuslain mukaiseen valtuutukseen säätää lailla rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä, täytyy ottaa huomioon tarve turvata kotirauhan suojan toteutuminen myös käytännössä. Korkein oikeus katsoi, ettei kotietsinnästä päätettäessä ollut riittävää syytä epäillä syytetyn käyttäneen huumausaineita, ja näin ollen kotietsinnältä on puuttunut riittävää rikosepäilyä koskeva edellytys. Kotietsintä yöaikaan on loukannut perustuslain turvaaman kotirauhan ydinaluetta. Tästä johtuen korkein oikeus totesi, ettei poliisilla ole ollut riittäviä perusteita suorittaa kotietsintää, ja että kotietsintä on aiheettomasti toimitettu yöaikaan.

Poliisilaissa annetaan poliisille oikeus päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä etsintä, jos on perusteltua syytä olettaa, että henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä. Poliisilla on oikeus päästä edellä mainittuihin paikkoihin myös jos joku on tapahtuneen rikoksen tai onnettomuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi välittömän avun tarpeessa, tai etsinnässä löytyy kuollut henkilö. (2:6 §.) Poliisin on tiedettävä, että se hetki, jolloin avataan ovi toisen kotiin ilman asunnon haltijan suostumusta, merkitsee astumista kotirauhan suojaamalle alueelle. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää että poliisi ymmärtää tarvitsevansa laissa suodun luvan tähän toimenpiteeseen, eikä voi tunkeutua toisen kotiin ilman laissa mainittua perustetta. (Ruuska 2007, 199.)

Vakituiseen asumiseen käytetyn asunnon voidaan sanoa olevan perusoikeutena turvatun kotirauhan ytimessä. Kovin kaukana siitä eivät ole kesämökki, hotelli-huone tai asuntovaunu. Niiden tulisi siis saada parasta mahdollista suojaa mieli-valtaiselta kotirauhan suojaan puuttumiselta. (Fredman 2010, 454.) Tästä syystä poliisilla täytyy olla riittävät valtuudet rajoittaa yksilön kotirauhaa, jos täten pystytään torjumaan rikollisuutta. On kuitenkin oltava tarkkana, jotta perusoikeuden ydin ei häviä. Poliisin on myös otettava vakavasti kotietsintää koskevat edellytykset ja muotomääräykset, sillä kotietsintä on yksityiselämän suojaa rajoittava pakkokeino, ja sillä puututaan hyvinkin konkreettisesti ja usein yllättäen henkilön yksityiselämään ja kotirauhaan. (Ruuska 2007, 144, 186.)

Pakkokeinolain 8:2 §:n nojalla kotietsinnän saa suorittaa paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni. Kotietsinnän saa suorittaa edellä mainitussa paikassa myös jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka. Vaikka kotietsinnän aikana paikan haltijalla on yleensä oikeus olla läsnä, henkilö saadaan myös poistaa paikalta, jos poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että henkilö häiritsee kotietsintää käyttäytymisellään tai vaarantaa etsinnän toteuttamisen. Kotietsinnän toimittamispaikalla olevan henkilön liikkumista saadaan rajoittaa sen

estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja. Rajoittamisen edellytyksenä on se, että sen täytyy olla välttämätöntä rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. Etsintä tulee kuitenkin pyrkiä järjestämään niin, ettei liikkumisen rajoittamiseen tarvitse mennä. Vähimmän haitan periaatteesta johtuen liikkumisvapautta tulisi rajoittaa mahdollisimman vähän. (HE 14/2013 vp, 39.)

Seuraavassa oikeusasiamiehen ratkaisussa poliisit ovat menneet suorittamaan kotietsintää huumausainerikosepäilyn takia. Vaikka epäillyn asuntoon menemiseen olikin lailliset edellytykset kotietsinnän tuloksettomuudesta huolimatta, oli tapauksessa pohdittava, oliko porraskäytävään meneminen oikeutettua. Rikoslaisissa porraskäytävä on luokiteltu kotirauhan suojaamaksi paikaksi. Poliisilain 2:6 § ei anna oikeutta mennä porraskäytävään, sillä kannabis ei ole laissa tarkoitettu vaarallinen aine, eikä sen käyttö sellainen vaarallinen tapahtuma, joka aiheuttaisi terveyden välittömän vaarantumisen. Kantelijan aiempi rikostausta ja yksilöimättömän vihjetieto eivät riitä siihen, että henkilöä olisi syytä epäillä rikoksesta. Oikeusasiamies kuitenkin tulkitsi, että poliisit suorittivat porraskäytävässä vain tarkailua, eikä kyse ollut vielä silloin kotietsinnästä. Porraskäytävää ei myöskään voida pitää yhtä tiukasti kotirauhan suojaamana paikkana kuin varsinaista asuntoa.

AOA:n sijainen 2.7.2015 dnro 87/4/15

Tapauksessa apulaisoikeusasiamiehen sijaiselle on tullut kantelu, jossa on arvosteltu poliisilaitoksen menettelyä. Kantelija X on katsonut, ettei hänen asunnossaan tehdylle kotietsinnälle ole ollut perusteita. Poliisi oli saanut tietoonsa, että kerrostalon rapussa oli havaittu kannabiksen hajua muistuttavaa hajua. Konstaapelit A ja B päättivät mennä ”tarkistustehtävälle” rappuun. Rapussa poliisit haistoivat kannabiksen, ja soittivat komisario C:lle. C määräsi kotietsinnän X:n asuntoon. Eteisessä A ja B puhuttelivat X:ää eivätkä tämän perusteella saaneet viitteitä kannabiksen kotikasvatuksesta, joten he eivät tutkineet asuntoa läpikotaisin. Tulokseton kotietsintä ei ole sinällään osoitus siitä, että kotietsintään ei olisi ollut laillisia edellytyksiä. Komisario C on käyttänyt asiassa harkintavaltaansa, ja epäillyt huumausainerikosta, ja olettanut että asunnosta voisi löytyä takavarikoitavaa omaisuutta ja seikkoja, joilla on merkitystä rikoksen selvittämisessä. Näin ollen kotietsinnälle on ollut lain mukaiset edellytykset. Kyseenalaista on kuitenkin ollut se, oliko poliisimiehillä oikeudelliset perusteet

mennä asunnon rappukäytävään, joka kuuluu rikoslain nojalla kotirauhan suojaamiin paikkoihin. Tästä johtuen kotietsinnän edellytysten on täytynyt olla käesillä jo silloin kun poliisimiehet astuivat rappuun. Porraskäytävää ei pidetä yhtä tiukasti kotirauhan suojaamana paikkana kuin esimerkiksi vakituista asuntoa. Poliisilaissa on säädetty tarkkailusta, jota A:n ja B:n toiminta porraskäytävässä on ollut. Tällaista tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jota tapauksessa ei ole tapahtunutkaan. Oikeusasiamiehen mukaan poliisin menettely oli perusteltua, eikä tapaus edellytä jatkotoimenpiteitä.

7 Pohdinta

Kotirauha osana yksityisyyden suojaa on turvattu Suomen perustuslaissa, sillä sen katsotaan olevan sellainen perustavanlaatuinen ja tärkeä oikeus, että se tulee suojata perustuslakitasolla. Kotirauhan suoja turvaa yksityisyyden suojan alueellisen ulottuvuuden, eli oikeuden olla yksin kotirauhan piirissä ja erilaisen valvonnan ulottumattomissa (Neuvonen 2014, 25). Kotirauhan alueellista ulottuvuutta määriteltäessä viitataan usein vakiintuneeseen tulkintakäytäntöön, jonka mukaan suojan ydinalueena on henkilön asunto, vaikka suoja sinänsä ulottuu laueammalle (Hallberg ym. 2011, 399). Kotirauhan piiri on pyritty laissa ja sen esitöissä määrittelemään mahdollisimman tarkasti, jotta tulkintaongelmilta vältyttäisiin, mutta kotirauhan ala on kuitenkin jatkuvassa muutostilassa, joten tarkka määrittely on hankalaa. Kotirauhan alaa määriteltäessä on huomioitava, millaisen säännösten yhteydessä kotirauhaa arvioidaan (Neuvonen 2014, 40). Esimerkiksi vakituiseen asumiseen tilan katsotaan sopivan silloin, kun siellä on mahdollisuus yöpymiseen. Kuitenkin esimerkiksi vankilat rajautuvat kotirauhan suojan ulkopuolelle, vaikka vangit niitä vakituiseen asumiseen käyttävätkin. Toisena esimerkkinä voisi mainita kulkuneuvot, joissa on mahdollisuus yöpymiseen. Tällaiset kulkuneuvot kuuluvat pääsääntöisesti kotirauhan suojan piiriin, mutta jo liikenneturvallisuuden vaarantaminen poistaa tämän suojan. Myös rajavalvontatilanteissa näitä kulkuneuvoja kohdellaan samalla tavalla kuin muitakin ajoneuvoja, joskin hieno-tunteisemmin. Kulkuneuvojen kotirauhan suoja ei siis ole ehdoton, ja se, nauttiiko kulkuneuvo kotirauhan suoja, määräytyy sen mukaan, missä asiayhteydessä tilannetta arvioidaan.

Kotirauhan alaa määriteltäessä tulee myös huomioida, millaisia muotoja vakituiseen asumiseen käytetty tila on tulkintakäytännössä saanut (Neuvonen 2014, 40). Tuomioistuinten ratkaisut KKO 101:2005 ja Itä-Suomen hovioikeus 30.3.1982 PÄ-1846/81, olivat siltä osin samanlaisia, että molemmissa tapauksissa asunto oli ollut tyhjiällä, kun kotirauhaa oli rikottu. Korkeimman oikeuden ratkaisussa syytetty oli rikkonut ikkunoita tyhjiällä olleesta kesäasunnosta, ja hänet tuomittiin vain lievistä vahingonteosta. Tapauksessa todettiin, ettei ikkunoiden särkeminen ollut voinut aiheuttaa asunnon omistajalle sellaista häiriötä jota kotirauhan rikkominen edellyttää. Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa puolestaan syytetty oli moukarilla varustautuneena mennyt uhrin huvilalle ja vahingoittanut omaisuutta, mutta ei ollut mennyt sisälle huvilaan. Hovioikeus kuitenkin tuomitsi syytetyn kotirauhan rikkomisesta. On mahdollista, ettei hovioikeus aina ratkaisuisaan tee yhtä tarkkaa arviointia tapauksesta kuin korkein oikeus. Vaikutusta voi olla myös sillä, että hovioikeuden ratkaisu on paljon vanhempi. Tapauksista kuitenkin ilmenee se, että kotirauhan alan määrittely on hankalaa, ja paljon riippuu siitä, kuinka mikäkin oikeusaste kotirauhan alaa tulkitsee. Korkeimman oikeuden ratkaisussa suojan tarve ei ollut konkreettinen, sillä asunnossa ei ollut asuttu tekohetkellä. Korkein oikeus todennäköisesti ajatteli, ettei kesäasuntoa ole tarpeen suojata talvella. Hovioikeuden ratkaisussa taas suojaamiselle oli konkreettinen tarve, sillä huvilan käyttötarkoitus asumiseen ei ollut pysyvästi lakannut.

Oikeus kotirauhaan on perustuslaissa turvattu jokaiselle. Täten se koskettaa myös lapsia, sekä avio- ja avopuolisoita. Perheväkivalta on viime vuosina lisääntynyt, joten myös suojan tarve kodeissa on kasvanut (Ruuska 2007, 110). On hyvä, että yhteiskunnassamme on huomioitu myös tarve perheen sisäiselle lähestymiskiellolle, ja tällä tavoin on turvattu myös kummankin puolison oikeus omaan kotirauhaan. Myös lapsella on oikeus omaan kotirauhaansa, ja lapsikin voi antaa tehokkaan poistumiskäskyn lapsen kehitys huomioiden. Merkittävänä seikkana korostaisin sitä, että Suomessa on todella pyritty turvaamaan jokaisen oikeus omaan kotirauhaansa, niin lapsen, kuin kummankin puolison kotirauha-oikeus. Yhteiskunnassamme on huomioitu se, että aina häiriön aiheuttaja tai kotirauhan rikkoja ei välttämättä tule kodin ulkopuolelta, vaan rikokseen syyllistyvä henkilö saattaa olla myös perheeseen kuuluva henkilö. Tällöin myös samassa

taloudessa asuva voi saada syytteen kotirauhan rikkomisesta omaa perhettään kohtaan. Tämmöisessä tilanteessa kuitenkin on syytä pohtia sitä, kuinka suuri kynnyks on tehdä rikosilmoitus samaan talouteen kuuluvaa henkilöä kohtaan.

Kotirauhan rikkominen on säädetty rangaistavaksi rikoslaissa. Kotirauhaa voi rikkoa monella tavalla, ja samatkin tekotavat voivat käytännössä erota toisistaan hyvinkin paljon. Esimerkiksi kotirauhan rikkominen ”muulla vastaavalla tavalla” on hyvin mielenkiintoinen, sillä tapoja rikkoa kotirauhaa tällä tavoin on lukuisia. Kotirauhaa voi rikkoa myös häiritsemällä, ja näissä rikoksissa tulkinnanvaraista on se, milloin rikoksen tunnusmerkistö täyttyy, eli milloin kotirauhaa todellisuudessa on häiritetty. Ihmiset voivat kokea häirinnän eri tavoin, ja toiset voivat häiriintyä jo pienimmästäkin melusta, kun taas toisia ei suurempikaan meteli haittaa. Näissä tapauksissa tilannetta on arvioitava objektiivisesta näkökulmasta, eli pohdittava, onko häiriön aiheuttaminen ollut sellaista, josta ihminen yleisesti ottaen häiriintyisi. Ei siis riitä, että yksittäinen henkilö kokee tilanteen häiritsevänä, vaan tilanteen tulee olla häiritsevä myös yleisellä mittapuulla. Arvioinnin tekeminen voi olla haastavaa, ja vaihdella paljon tilanteen mukaan. Varmasti paljon riippuu siitä, kuinka asiaa tulkitaan ja millaista todistelua asiasta saadaan. Arvioinnissa käytetään varmasti hyödyksi myös aiempaa oikeuskäytäntöä, mutta yleensä jokainen häirintätilanne on yksilöllinen ja ratkaisua ei voi suoraan pohjata aiempaan käytäntöön.

Törkeä kotirauhan rikkominen voi myös olla kyseessä hyvin erilaisissa tapauksissa. Joskus törkeästä kotirauhan rikkomisesta voidaan tuomita vain sillä perusteella, että rikoksentekijöitä on useampia, ja että uhrilla on tämän vuoksi perusteltu syy pelätä turvallisuutensa olevan vaarassa. Joskus kotirauhan rikkominen taas katsotaan törkeäksi siitä syystä, että tekijä on varustautunut aseella tai muulla väkivaltaan kohdistuvalla välineellä. Myös törkeissä kotirauhan rikkomistilanteissa ihmiset voivat kokea asiat eri tavalla, ja toiset voivat olla hyvinkin pelloissaan tilanteissa, joissa toisia ei pelota lainkaan. Näissäkin tilanteissa asiaa on tarkasteltava objektiivisesti, eli onko tilanne yleisellä mittapuulla sellainen, jossa on syytä pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa tai omaisuutensa olevan vaarassa. Nämä tilanteet ovat siis todella tulkinnanvaraisia, sillä yksiselitteisesti ei

varmasti voida tulkita milloin rikoksen tunnusmerkistö täyttyy. Yhteistä kaikille kotirauharikoksille on kuitenkin se, että ne on tehty häirintätarkoituksessa ja teko on ollut oikeudeton. Teko on myös sidottu tiettyyn paikkaan, eli rikoslain 11 §:ssä määriteltyyn kotirauhan piiriin.

Kotirauhan rikkominen laajennettiin koskemaan toisen häiritsemistä puhelimella 1930-luvun lopulla, ja tämä säädös pysyi vuoden 2000 uudistuksessa entisenlaisena, vaikka jo tällöin oli selvää, viestintäteknikka oli todella kehittynyttä. Tilanne muuttui vasta 2008, kun hallitus antoi eduskunnalle esityksensä rikoslain muuttamisesta siten, että jatkossa kotirauhaa voisi rikkoa myös lähettämällä viestejä toisen matkapuhelimeen. Edellytyksenä oli kuitenkin, että viestien vastaanottajan tulee olla kotirauhan suojaamassa paikassa. Vuoden 2014 alussa rikoslakiin otettiin uusi säännös viestintärauhan rikkomisesta, jossa rangaistavuus ei enää ollut sidottu siihen, että puhelu tai viesti vastaanotetaan kotirauhan suojaamassa paikassa. (Frände ym. 2014, 349–350.) Puhelinhäirintää koskevaa säännöstä on siis jouduttu vuosien saatossa muuttamaan ja uudistamaan teknologian kehityksen myötä. Uskon että säädöstä tullaan uudistamaan myös jatkossa, vaikka siihen ei ehkä tällä hetkellä olekaan tarvetta. Teknologian kehitys on kuitenkin nykypäivänä vauhdikasta, ja uudenlaista tekniikkaa kehittyy jatkuvasti. Tulevaisuudessa kehitetään varmasti uusia viestintäohjelmia ja tapoja ottaa yhteyttä toisiin ihmisiin, ja näitäkin tapoja voidaan varmasti käyttää myös väärin häirintätarkoituksessa. Lainsäädännön tulee pysyä ajan tasalla teknologian kehittyessä, ja etenkin koska kyse on perusoikeudesta, on tärkeää että se turvataan riittävällä tavalla.

Myös viestintärauhaa koskevissa rikoksissa on tulkinnanvaraisuutta. Vaatimuksena tunnusmerkistön täyttymiselle on esimerkiksi se, että viestejä tulee lähettää toistuvasti, eli siis vain yksi ei-toivottu viesti ei täytä tunnusmerkistöä. Kuitenkaan tarkkoja määriä viestien lähettämiseksi ei määritellä. On siis täysin tulkintakäytännöstä riippuvaista, kuinka monen viestin katsotaan täyttävän häirinnän kriteerit. Tulkinnanvaraiseksi jää myös se, milloin viestintä aiheuttaa vastaanottajalle häiriötä ja haittaa. Esimerkiksi Turun hovioikeuden ratkaisussa 29.4.2016 R 15/1138 henkilö oli lähettänyt uhrille useita viestejä päivässä, mutta häntä ei tuomittu viestintärauhan häirinnästä. Viestit oli lähetetty päiväsaikaan ja ne koskivat uhrin ja

syytetyn yhteisiä lapsia, joten hovioikeus katsoi että viestien lähettämiseen oli perusteltu syy. Syytetyn tarkoituksena ei ollut viestejä lähettämällä aiheuttaa häiriötä, vaikka uhri olikin kokenut viestit todella stressaavina. Tätäkin joudutaan oikeuskäytännössä siis tulkitsemaan, onko viestinnän tarkoituksena ollut aiheuttaa häiriötä, ja milloin viestien sisältö tulkitaan häiritseväksi, ja milloin viesteille katsotaan olleen perusteltu syy.

Kotirauhan suoja perusoikeutena sisältää niin sanotun kvalifioidun lakivarauksen, jonka nojalla lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. On kuitenkin otettava huomioon vaatimus siitä, ettei perusoikeuden ytimeen saa puuttua tavallisella lailla (Hallberg ym. 2011, 146). Kotirauhan ydinalueena toimii asunto. Lainsäätäjän kannalta tämä tarkoittaa, että liikkumavara asuntojen suhteen on rajallinen. (Ruuska 2007, 202.) Kotirauhan suojaakin voidaan siis rajoittaa yleisten rajoitusedellytysten nojalla. Edellytyksenä on perusoikeuksien turvaaminen ja rikosten selvittäminen. Kotirauhan suojaakaan ei siis voi rajoittaa ihan kevein perustein, vaan rajoittamiseen tulee olla perusteltu ja painava syy.

On hyvä, että perusoikeuksiakaan ei pidetä niin ehdottomina, ettei niitä missään olosuhteissa voisi rajoittaa. Esimerkiksi rikostutkinnan kannalta on äärimmäisen tärkeää, että asunnossa saa suorittaa kotietsinnän. Myös esimerkiksi palotarkastukset ovat erittäin perusteltu syy sille, että kotirauhan suojaan saadaan puuttua. Ihmisten hengen ja terveyden turvaaminen on tärkeämpää kuin kotirauhan suojaaminen. Tällä tavalla kotirauhan suoja perusoikeutena joutuu väistymään niin sanotusti tärkeämpien oikeuksien tieltä. Mikäli kyseessä on esimerkiksi juuri ihmisen henki, on ymmärrettävää että kotirauhan suoja joutuu tässä tapauksessa väistymään, kun siten voidaan suojata tärkeämpää etua. Kotirauhan suojan rajoittamisperusteet on tarkasti määritelty eri laeissa, joten epäselvyyksiä sen suhteen ei pitäisi tulla. On kuitenkin tärkeää, että esimerkiksi kotietsintää suorittavat poliisit tietävät, millä perusteilla kotietsinnän saa suorittaa ja mitkä paikat nauttivat kotirauhan suoja. Poliisitkaan eivät saa mennä toisen asuntoon ilman konkreettista ja yksilöityä syytä epäillä rikosta. Kuten apulaisoikeusasiamiehen sijaisen ratkaisusta 2.7.2015 R 87/4/15 ilmeni, poliisikaan ei aina välttämättä tule ajatella, että esimerkiksi jo kerrostaloasunnon porraskäytävä kuuluu kotirauhan

suojan piiriin. Kotirauhan suojaa rajoitettaessa millä tahansa perusteella tulee aina varmistaa, että kotirauhaan puuttumiseen on laissa määritelty syy.

Kotirauhan suoja on tärkeä osa yksityisyyden suojaa, joten on välttämätöntä että säädöksiä sen suhteen uudistetaan tarvittaessa. Kotirauhan suojaa harvemmin tulee harvemmin ajatelleeksi, ennen kuin itse tai joku omasta lähipiiristä joutuu kotirauharikoksen uhriksi. Se on silti niin merkittävä oikeus, että se suojataan perustuslakitasolla. Jokainen ihminen on varmasti samaa mieltä siitä, että haluaa olla rauhassa omassa kodissaan ilman tarpeetonta häirintää. Tulevaisuudessa kotirauhan suojaan liittyvää lainsäädäntöä varmasti joudutaan uudistamaan muun muassa teknologian kehityksen myötä, joten aiheita voi tutkia myös jatkossa. Itse en työssäni perehtynyt kovin tarkasti esimerkiksi poliisin toimivaltaan kotirauhan suojaa rajoitettaessa, joten jatkotutkimuksen aiheeksi ehdottaisinkin tätä. Työssä voisi myös pohtia rikoksesta epäillyn oikeusturvaa kotirauhan suojaa rajoitettaessa. Jatkotutkimuksen voisi tehdä myös salakatseluun ja salakuunteeluun liittyvistä asioista kotirauhan suojaamassa paikassa.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta 2003:84 kävi ilmi, että rajanveto yksityisen kotirauhan ja julkisrauhan välillä ei ole aina ihan selkeä. Tapauksessa tekoherkellä voimassa olleen lain mukaan tapaus kuului yksityisen kotirauhan piiriin. Kuitenkin laki muuttui ennen korkeimman oikeuden käsittelyä, joten korkein oikeus katsoi vastaajien menettelyn täyttäneen julkisrauhan rikkomisen tunnusmerkistön. Toisaalta taas asuinrakennus ja kettutarha-alue muodostivat yhteenkuuluvan kokonaisuuden, joten kettutarha olisi voitu määritellä kuuluvaksi myös kotirauhan suojaamaan alueeseen. Työssäni käsittelin tapausta vain tahallisuuden näkökulmasta, enkä perehtynyt julkisrauhan rikkomiseen tarkemmin. Tästä syystä ehdotan tätäkin jatkotutkimuksen kohteeksi. Työssä voisi pohtia kotirauhan ja julkisrauhan välistä rajanvetoa, ja perehtyä tarkemmin julkisrauhan rikkomiseen.

Oma opinnäytetyön kirjoittamisprosessini eteni hyvin ja joutuisasti. Aiheena kotirauhan suoja oli todella mielenkiintoinen. Aihe antaa mahdollisuuden tutkia kotirauhan suojaa sekä perusoikeudellisesta, että rikosoikeudellisesta näkökulmasta, jotka molemmat ovat omia kiinnostuksen kohteitani. Lähdemateriaalin löy-

täminen oli melko helppoa, ja työssä on myös pyritty käyttämään lähteitä monipuolisesti. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin monesti mainittu samat asiat, joten lähteiden käyttö tukeutuu kirjallisuuden osalta enimmäkseen tiettyihin teoksiin. Myös oikeuskäytäntöä työhön löytyi hyvin, vaikka olisin toivonut sitä löytyvän vieläkin enemmän, jotta tietyt asiat ja käsitteet olisivat hahmottuneet lukijalle selkeämmin. Pääasiallisesti haluan kuitenkin todeta, että työn tekeminen oli hyvin mielenkiintoinen ja opettavainen prosessi.

Lähteet

- AOA 3.8.2009 dnro 3591/4/08.
- AOA:n sijainen 2.7.2015 dnro 87/4/15.
- Fredman, M. 2010 Kuka päättää kotietsinnästä? *Oikeus* 2010 (39); 4: 453–259.
- Frände, D. 2005. *Yleinen rikosoikeus*. Helsinki: Edita publishing Oy.
- Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2014. *Keskeiset rikokset*. Helsinki: Edita publishing Oy.
- Hallberg, P., Karapuu, H., Ojanen, T., Scheinin, M., Tuori, K., Viljanen, V. 2011 *Perusoikeudet*. Helsinki: Wsoypro Oy
- Hautamäki, V. 2012 Kotirauhan suojasta perusoikeutena. *Lakimies* 1/2012, 33–52.
- HE 14/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.
- HE 184/1999 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- HE 19/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.
- HE 232/2008 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 24 luvun 1 §:n muuttamisesta.
- HE 309/1993. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- Helsingin hovioikeus 13.10.2015 R 15/2452.
- Husa, J., Mutanen, A., Pohjolainen, T. 2005. *Kirjoitetaan juridiikkaa*. Helsinki: Itä-Suomen hovioikeus 30.1.1981 PÄ-1564/80.
- Itä-Suomen hovioikeus 30.3.1982 PÄ-1846/81.
- Itä-Suomen hovioikeus 9.11.2004 R 04/653.
- Karhu, J. 2003. *Perusoikeudet ja oikeuslähdeoppi*. *Lakimies* 5/2003: Edilex. KKO 1980-II-29.
- KKO 1985-II-55.
- KKO 2003:84.
- KKO 2005:101.
- KKO 2008:86.
- KKO 2011:10.
- KKO 2014:57.
- KKO 2015:12.
- KKO:1985-II-38.
- Laki eläinten lääkinnästä 387/2014.
- Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A., Ojala, T. & Rautio, I. 2008. *Rikosoikeus*. Helsinki: Wsoypro.
- LaVM 10/2009 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 24 luvun 1 §:n muuttamisesta.
- LaVM 11/2013 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.
- Neuvonen, R. 2014. *Yksityisyyden suoja Suomessa*. Viro: Meedia Zone O.
- Nieminen, L. 1999. *Perusoikeudet Suomessa*. Helsinki: Multiprint.

- Nurmi, K. 2013. Huoltomies päästi väärän henkilön asuntoon. Länsiväylä.
<https://www.lansivayla.fi/artikkeli/106654-huoltomies-paasti-vaaran-henkilon-asuntoon> 2.10.2018.
- Pakkokeinolaki 806/2011.
- Pelastuslaki 379/2011.
- PeVL 16/2013 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.
- PeVL 17/1998 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi rajavartiolaitoksesta.
- PeVL 31/1998 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä pelastustoimilaiksi.
- PeVL 36/1998 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- PeVL 37/2010 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta.
- PeVL 40/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä ajoneuvolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- Poliisilaki 872/2011.
- Puolustustilalaki 199/2000.
- Rikoslaki 39/1889.
- Ruuska, K. 2007. Oma tupa, oma lupa. Kotirauha ja poliisin toimivalta. Helsinki: Edita publishing Oy.
- Saraviita, I. 2011. Perustuslaki. Helsinki: Talentum.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
Talentum.
- Turun hovioikeus 21.2.2018 R 17/1703.
- Turun hovioikeus 29.4.2016 R 15/1138.
- Turun hovioikeus 3.3.2010 R 09/1650.
- Ulosottokaari 705/2007.
- Vaasan hovioikeus 16.10.2003 R 02/903.
- Vaasan hovioikeus 4.1.2018 R 17/586.
- Vesilaki 587/2011.